

2+3

Jaargang 9 nummer 2+3
April 2010

In dit dubbelnummer:

**Toenemend belang
Midden- en Kleinbedrijf**

**Ondernemersopinies als
conjunctuurindicatoren**

**Handelstransacties
Curaçao 2000-2006**

Verkeersveiligheid Curaçao

**Vacature eigenschappen
meest voorkomende beroepen**

**Onveiligheidsperceptie en
slachtofferschap**

**Inkomensverdelingen
huishoudens Curaçao**

**Internationale economische
ontwikkelingen: analyse en
vooruitblik**

CBS

Modus

Statistisch Magazine

**Diploma is belangrijk
bij openstaande
vacatures, vooral
voor de
hogere functies**

In dit nummer

Redactioneel	iii
1. External Transactions Developments,between 2000 and 2006, Curaçao	1
2. Economisch belang van het Midden- en Kleinbedrijf neemt toe in 2007	7
3. Opinies van ondernemers als conjunctuurindicatoren, Curaçao.....	19
4. Onveiligheidsperceptie en slachtofferschap.....	27
5. Vacature eigenschappen van de meest voorkomende beroepen op de arbeidsmarkten van Curaçao, Bonaire en St. Maarten	30
6. Verkeer en verkeersveiligheid Curaçao	37
7. Internationale economische ontwikkelingen.....	40
8. Household income and income distribution,Curaçao 2003 - 2008.....	44

Modus

Verklaring van de tekens:

0 of 0,0	Minder dan de helft van de gekozen eenheid
-	Nul
.	Onbekend
(blank)	Een waarde kan op logische grondslagen niet voorkomen

Redactioneel

Geachte Lezer,

Iedereen die de ontwikkelingen in de wereldeconomie volgt is bekend met de grote financiële problemen van Griekenland. Minder bekend is dat oorzaak van deze plotselinge crisis te maken heeft met een jarenlang verzwijgen van de werkelijke financiële situatie van het land.

In het kader van het Stabiliteits- en Groeipact dat bindend is voor alle Eurolanden moet elk land rapporteren omtrent de huidige en geraamde begrotingstekorten. Deze tekorten mogen niet verder oplopen dan 3 procent van het bruto binnenlands product (BBP). De nieuwe regering van Papandreou bracht in oktober 2009 het nieuws dat het begrotingstekort van Griekenland veel groter was dan de voorgaande regering had doen voorkomen. Het begrotingstekort van het land was opgelopen tot 12,7 procent van het bruto binnenlands product, terwijl er eerder nog sprake was van een tekort van 3,7 procent van het BBP.

In januari 2010 bracht de Europese Commissie een rapport uit waarin de resultaten van een onderzoek naar "herhaalde problemen bij de Griekse fiscale statistieken" werden gepresenteerd. De uitkomsten liegen er niet om. Het rapport spreekt onder andere van "ernstige onregelmatigheden" in de berichtgeving, met inbegrip van het verstrekken van onjuiste gegevens. Ook spreekt het rapport over een gebrek aan onafhankelijkheid van de statistische dienst en de

rekenkamer ten opzichte van het ministerie van Financiën.

De oplossing moet volgens het rapport liggen in het professionaliseren van het institutionele framework en het garanderen van de onafhankelijkheid en de integriteit van de statistische autoriteit.

Terwijl Griekenland wanhopig internationale steun zoekt om haar problemen te helpen oplossen wordt elders in de wereld de vraag gesteld: kan dit bij ons ook zo maar gebeuren?

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), verzorgt de statistische taak in de Nederlandse Antillen. Zij verzorgt deze taak vanuit een redelijk onafhankelijke positie, maar de wetgeving voorziet niet in het zelfstandig opereren van de organisatie. Zo bepaalt de wet wel dat de directeur van het CBS bepaalt welke methoden gebruikt zullen worden om onderzoeken uit te voeren en de wijze waarop de resultaten openbaar zullen worden gemaakt. De minister geeft hem hiertoe geen aanwijzingen. Ook bepaalt de directeur het werkprogramma. De minister heeft dus geen sturende taken maar is wel verantwoordelijk voor het goed functioneren van de organisatie. Het CBS functioneert daarom buiten de beleidsministeries met een rechtstreekse band naar de minister.

De zaak ligt anders bij de nieuwe bestuurlijke organisatie van het

Colofon

Uitgave: Centraal Bureau voor de Statistiek

Redactie:

Francis Vierbergen
Maureen Bergwijn-Blokland
Maria Duyndam
Harely Martina
Ellen Maduro
Ostrid Girigori

Adres:

Fort Amsterdam, Willemstad,
Curaçao, Nederlandse Antillen.

Telefoon: (599 9) 4611031

Fax: (599 9) 4611 696

E-mail: info@cbs.an

Website: www.cbs.an

Auteursrechten:

Het overnemen van (delen) van deze publicatie is slechts toegestaan mits voorzien van een volledige bronvermelding

Abonnementen:

Modus verschijnt vier maal per jaar. De abonnementsprijs bedraagt NAfL. 40,- (exclusief portokosten). Losse nummers kosten NAfL. 15,-

Land Curaçao, dat naar plan per 10 oktober in werking zal treden. In het nieuwe land wordt het CBS als uitvoerende dienst gepositioneerd binnen een beleidsministerie, binnen een sector Planning en Informatiebeleid. In hoeverre de professionaliteit en de onafhankelijkheid van het CBS daar kunnen worden gegarandeerd is onduidelijk.

(Het rapport van de Commissie is hier te lezen:

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/COM_2010_REPO_RT_GREEK/EN/COM_2010_REPO_RT_GREEK-EN.PDF)

Curaçao, External Transactions Developments between 2000 and 2006

Roeland Dreischor

Introduction

In this article a brief analytical description will be given of the external transactions developments of the Rest of the World (ROW) account for the island of Curaçao in the year 2006. The Rest of the World account refers to a full range of transactions that take place between the total economy of a country and the rest of the world according to the definitions and concepts of the System of National Accounts¹ (SNA).

The ROW account has an accounting structure similar to that of an institutional unit, in which the relevant accounts capture both transactions taking place between the resident institutional sectors of the total economy and transactions with non-resident units that make up the rest of the world. The view point of the ROW account is established from the rest of the world. A "resource" for the rest of the world is a "use" for the nation and vice versa. The ROW account consists of three accounts¹, which are:

- 1) The external account of goods and services. In the first account of the ROW the import and export of goods and services are recorded. This account shows the import of goods and services as resources and the export of goods and services as uses.*
- 2) The external account of primary incomes and current transfers. This account provides transactions on both resource and use sides of the following items: compensation of employees; property income; current taxes on income and wealth; and other current transfers.*
- 3) The external accumulation account (capital account). The third account within the ROW account is the accumulation account which shows flows out of the financial transactions.*

In the following paragraph some of the definitions of the ROW account are explained.

Definitions

The main definitions used in the Rest of the World account are described according to the SNA, these are as follows:

Resource

The SNA utilizes the term resource to indicate transactions which add to the amount of economic value of a unit or a sector, in this case the ROW.

Use

The term use relates to transactions that reduce the amount of economic value of a unit or sector.

Goods

Goods are physical objects for which a demand exists over which ownership rights can be established and whose ownership can be transferred from one institutional unit to another by engaging in transactions on markets.

¹ System of National Accounts 1993 (SNA), Publication prepared under the auspices of the United Nations, International Monetary Fund, Commission of the European Communities, Organization for Economic Co-operation and Development, and World Bank, 1993

Services

Services are heterogeneous outputs produced to order and typically consist of changes in the conditions of the consuming units realized by the activities of the producers at the demand of the consumers.

Compensation of employees

This is defined as the total payment, in cash or in kind, payable by an enterprise to an employee in return for work done by the latter during the accounting period.

Property income

Property incomes can be defined as the income receivable by the owner of a financial asset or tangible non-produced asset in return for providing funds to or putting the tangible non-produced asset at the disposal of, another institutional unit. Property income can be classified in the System of National Accounts (SNA) as follows: Interest; Distributed income of corporations; and Reinvested earnings on direct foreign investment.

Interest

Interest is the amount that the debtor becomes liable to pay to the creditor over a given period of time without reducing the amount of principal outstanding. Interest is a form of property income that is receivable by the owners of certain financial assets, such as: Deposits; Securities other than shares; Loans; and other accounts receivable.

Distributed income of corporations (Dividends)

Dividends are distributed profits and the residual value of the assets of the corporation in the event of its liquidation which the shareholder is entitled as a result of placing funds at the disposal of corporations.

Other current transfers

These transfers refer to non-life insurance premiums and claims, the receipt of development aid for social projects, pensions, and students & family grants.

Transactions Developments in 2006

Export of Goods and Services

In 2006 the total export of goods has increased from 887 million guilders to 1070 million guilders. This increase is about 182 million guilders (21%) compared to 2005. The highest percentage increase in export of goods is noted in 2006 (Table 1).

The export of general merchandise from Curaçao has augmented with more than 87 million guilders in 2006. The increase of 14 percent in export of merchandise is due to the higher re-exports by free-zone companies in the year 2006. During the period from 2000 to 2006 the export of general merchandise has increased with an average of approximately 5 percent.

The repairs on goods have increased with about 21 million guilders compared to 2005, meaning more ship repair activities in the docking facilities. The increment in ship repair is more than 26 percent in 2006. The bunkering service (goods procured in ports) has augmented from 184 million guilders in 2005 to almost 258 million guilders in 2006. This increment is caused primarily by higher average oil prices.

The increase in export of services is 109 million which leads to a total value of 1719 million guilders in 2006. The total export of services in Curaçao has an average annual growth of almost 2 percent during the period from 2000 to 2006.

The received foreign payments for transportation services from abroad have declined to a value of 106 million guilders in 2006. This drop is almost 1 percent compared to the previous year of 2005.

In 2006 the received foreign exchange earnings from the tourism sector (Travel) augments with 59 million to a value of 496 million guilders, which is an increase of 14 percent.

The earnings from the international financial services (offshore) have decreased from 351 million in 2005 to a value of almost 333 million guilders in 2006. This is a drop of 5 percent in earnings from the offshore. The average annual decline in the international financial services has been 3 percent for the period 2000 to 2006.

Table 1. ROW: Goods and Services Account							
Use:	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
P.61 Export of goods	794.7	783.9	750.1	648.5	742.4	887.3	1069.5
General merchandise	552.3	563.9	566.6	451.3	524.5	606.6	693.8
Oil products	0.0	0.0	0.0	0.9	0.0	0.0	2.7
Goods for processing	12.3	16.1	28.1	22.5	18.3	18.7	16.8
Repairs on goods	95.6	85.6	67.2	63.0	86.8	78.0	98.5
Goods procured in ports	134.5	118.3	88.2	110.8	112.8	184.0	257.7
P.62 Export of services	1551.7	1698.2	1651.8	1641.9	1583.5	1609.7	1719.1
Transportation services	161.9	184.7	174.7	145.6	117.4	107.1	106.2
Travel	329.0	362.2	388.7	400.2	400.2	436.8	496.2
International Financial services	420.4	474.3	457.3	379.0	375.4	351.4	332.7
Other services	640.4	677.0	631.1	717.1	690.5	714.4	784.0
Resource:							
P.71 Import of goods	1951.9	2024.1	2006.1	1904.8	2083.4	2302.9	2537.3
General merchandise	1603.6	1691.3	1707.0	1629.4	1774.8	1893.3	2015.3
Oil products	269.0	246.3	243.2	227.3	267.9	391.4	511.7
Goods for processing	62.9	73.8	40.1	33.3	29.2	17.0	6.7
Repairs on goods	2.0	0.0	2.5	0.3	0.8	0.0	1.9
Goods procured in ports	14.4	12.7	13.3	14.5	10.7	1.2	1.7
P. 72 Import of services	766.6	855.0	861.9	845.8	808.3	817.9	886.0
Transportation services	116.4	146.9	124.8	84.2	109.6	120.9	114.1
Travel	228.1	230.2	238.5	313.0	313.9	293.9	341.3
International Financial services	98.4	139.6	116.6	132.1	115.0	104.6	122.1
Other services	323.7	338.3	382.0	316.5	269.8	298.5	308.5
All values in Mln. Ang.							
Source: National Accounts Netherlands Antilles 2000-2006, CBS							

Import of Goods and Services

The total import of goods increases with 10 percent in 2006. Between 2000 and 2006 the highest total import value of 2537 million guilders is noted in 2006 (Table 1). During this period the total import of goods has an average growth of almost 5 percent.

The import of general merchandise is remarkably higher in 2006 with a value of 2015 million guilders. This is an increase of 122 million guilders (6%) compared to the previous year. The augmentation in imports is generated by the free-zone companies to meet foreign and domestic demand, the construction activities in the tourism sector, investments in the manufacturing industry (oil refinery), and the transportation sector.

The oil import for local consumption shows an increase of 13 percent in 2006. The payments for goods for processing have dropped from 17 million in 2005 to almost 7 million guilders in 2006. Between 2000 and 2006 the average percentage decrease for goods for processing has been almost 27 percent. The goods procured in ports (bunker service) have shown an increase of approximately 42 percent, while the average percentage rate for the period between 2000 and 2006 has dropped with almost 12 percent.

The total import of services has augmented from almost 818 million in 2005 to 886 million guilders in 2006. This represents an increase of 8 percent. The average percentage growth of the total import of service is almost 3 percent between 2000 and 2006.

The foreign exchange outflow from Curaçao for payments of transportation services for either air or sea has decreased with 7 million to a value of 114 million guilders. The payments of local residents for travel related services (Tourism sector) have increased with 16 percent in 2006. Between 2000 and 2006 the highest value of 341 million guilders is noticed in 2006 for travel services. The international financial sector fluctuates a lot between 2000 and 2006. In 2006 the foreign exchange outflow for international financial services has been 122 million guilders, which is an increase of almost 18 million guilders (17%) compared to the previous year. The compilation item of "other services" increases with 3 percent in 2006 (Table 1).

Primary incomes and current transfers

Compensation of employees refers to the earnings of border, seasonal and other workers paid by an employer resident in one economy to employees resident in other economies, such as military personnel abroad, and embassy employees. The compensation of employee transfers to Curacao from abroad has increased with nearly 12 million guilders in 2006. An average growth of about 28 percent is noticed between 2000 and 2006 (Table 2). The transfer of labor income from Curaçao to abroad has declined from 6 million to approximately 3 million guilders in 2006. This is a drop of 49 percent in wage transfers of local institutions to workers abroad.

The received amount from abroad for property income has augmented with roughly 37 million in 2006. The property income receipts indicate a rise of 22 percent.

In 2006 the interest paid by foreign companies is about 176 million guilders, which is the highest amount paid in the period from 2000 to 2006. The interest income earning by local companies on their foreign deposits has increased with 26 percent compared to the year 2005. The received distributed income of corporations (dividend) from abroad has dropped with only 1 percent in 2006.

Table 2. ROW: Primary Incomes and Current Transfers Account							
Use:	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
D.1 Compensation of employees	9.8	13.2	8.3	9.6	6.3	12.1	23.6
D.4 Property Income	203.1	168.0	151.5	149.5	150.0	170.5	207.4
D.41 Interest	167.8	128.5	116.5	112.4	122.5	138.9	175.5
D.42 Distributed income of corporations	35.3	39.5	35.0	37.1	27.5	31.6	31.9
D.43 Reinvested earnings on direct foreign investment	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
D. 52 Current taxes on income, wealth, ets	80.5	86.3	82.2	121.5	99.0	289.0	126.0
D. 7 Other current transfers	307.2	255.6	480.4	470.7	346.1	301.0	309.3
Resource:							
D.1 Compensation of employees	8.3	7.5	10.4	6.2	2.5	5.7	2.9
D.4 Property Income	110.8	85.3	93.8	109.6	117.2	107.9	146.8
D.41 Interest	76.3	49.7	40.7	49.3	58.6	57.6	78.4
D.42 Distributed income of corporations	32.0	32.6	49.1	56.1	53.3	46.5	61.0
D.43 Reinvested earnings on direct foreign investment	2.5	3.0	3.9	4.2	5.4	3.8	7.4
D.7 Other current transfers	262.6	254.3	317.6	336.8	303.8	344.3	329.0
All values in Mln. Ang.							
Source: National Accounts Netherlands Antilles 2000-2006, CBS							

The property income paid to abroad augments from 108 million to 147 million guilders in 2006. Between 2000 and 2006 the property income paid to abroad has an average annual growth of approximately 7 percent. The interest paid to abroad has increased with 36 percent in 2006. This is an augmentation of about 21 million guilders in interest payment to abroad. The transfer of dividend to abroad has augmented with nearly 15 million guilders in 2006 (Table 2).

The current taxes on income refer to profit taxes paid by offshore companies. The paid taxes from abroad have dropped with 163 million in 2006. The current taxes on income have the highest value of 289 million in 2005, while a drop is noticed of approximately 56 percent in 2006. Due to the tax arrangement within the Kingdom of the Netherlands (BRK) less tax transfers are done in 2006.

The other current transfers received from abroad have been 3 percent more in 2006. This is an increase of 8 million guilders in current transfers from abroad. On the other hand the current transfers to abroad have decreased with 15 million to a value of 329 million guilders (Table 2).

Capital Account

The Investment grants received from abroad usually are development aid for investment projects from the Netherlands. In 2006 the received investment grants from abroad has increased with about 9 million guilders (5%). Between 2000 and 2006 the highest investment value is noticed in the year 2006. The average growth rate for this period is 30 percent (Table 3).

Table 3. ROW: Capital Account							
Use:	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
D.92 Investment grants	54.3	60.3	52.1	54.3	137.2	165.6	174.4
D.99 Other capital transfers	1.7	0.9	2.9	1.8	1.5	0.9	4.2
Resource:							
D.99 Other capital transfers	0.2	5.0	0.4	3.6	0.0	0.0	0.1
All values in Mln. Ang.							
Source: National Accounts Netherlands Antilles 2000-2006, CBS							

Most of the other capital transfers are attributed to migrants' transfers to and from countries abroad. In 2006 the other capital transfers to abroad from Curaçao have increased from about 1 million to 4 million guilders.

The other capital transfers from abroad to Curaçao have accumulated to the value of only 100 thousand guilders in 2006. This means more capital transfers from abroad have occurred in 2006 compared to the previous year (Table 3).

Economisch belang van het MKB neemt toe in 2007

Ontwikkeling van het midden- en kleinbedrijf in de economie van Curaçao in 2007

Ria Duyndam

Inleiding

In de Modus van juni 2009² is het economisch belang van het midden- en kleinbedrijf in de periode van 2001 tot en met 2006 beschreven. In dit artikel zal gekeken worden naar de ontwikkeling in 2007.

Bepaalde percentages zijn in vergelijking met het vorige artikel veranderd als gevolg van enkele aanpassingen. Er zijn bijvoorbeeld correcties gemaakt van het aantal werkenden aan de hand van het arbeidskrachtenonderzoek van 2007. Het aantal werkenden wordt gebruikt om de data mee op te hogen. Verder zijn enkele cijfers aangepast na het alsnog binnenkomen van informatie over 2007.

Nutsbedrijven zijn in dit artikel niet meegenomen in de totalen, aangezien zich hierin geen midden- of kleinbedrijven bevinden. Hetzelfde geldt voor de mijnbouw.

Naast een beschrijving van het aandeel in de totale economie en per bedrijfstak, zal ook een analyse plaatsvinden van de brutoproductie, loonkosten en investeringen van het midden- en kleinbedrijf in relatie tot de grote bedrijven.

In 2007 bedraagt het aandeel MKB bedrijven, evenals in voorgaande jaren, 97 procent van het totaal aantal bedrijven. De werkgelegenheid is met 2 procent gedaald en bedraagt 54 procent van de totale werkgelegenheid in Curaçao³.

Methodologie

Om het aandeel van het MKB in het Bruto Binnenlands Product (BBP) vast te stellen wordt de Bruto Toegevoegde Waarde (BTW) van de bedrijven gebruikt. Deze BTW komt uit de Nationale Rekeningen enquête, welke elk jaar wordt gehouden onder de bedrijven op de Nederlandse Antillen. Deze enquête verschaft o.a. inzicht in inkomsten, uitgaven en exploitatieresultaat van de bedrijven. De gegevens uit deze enquête worden gebruikt om de Nationale Rekeningen van de eilanden van de Nederlandse Antillen op te stellen. Naast enquêtegegevens worden hiervoor o.a. ook cijfers van de overheid en de Sociale Verzekeringsbank gebruikt, en import- en exportcijfers.

De BTW wordt bepaald door de intermediaire kosten (kostprijs en overige operationele kosten) van de brutoproductie af te trekken.

² Modus jaargang 8, nummer 4, juni 2009

³ Bedrijvenregister CBS

Het Bruto Binnenlands Product (BBP) wordt gebruikt als indicator voor de economische ontwikkeling van een land. Al naar gelang het BBP gedurende een periode stijgt of daalt kan men stellen dat de economie aan het groeien, respectievelijk aan het krimpen is.

De BTW van de midden- en kleinbedrijven is bij elkaar opgeteld en vergeleken met de totale BBP van Curaçao. Dit is gedaan voor de jaren 2001 tot en met 2007 om de ontwikkeling van het aandeel in de economie te bepalen.

Om na te gaan wat de bijdrage van het MKB is in elke bedrijfstak, is de BTW van het midden- en kleinbedrijf per bedrijfstak bij elkaar opgeteld en vergeleken met de totale BTW in diezelfde bedrijfstak. Dit is gedaan voor de jaren 2001 tot en met 2007 om de relatieve ontwikkeling te laten zien. Deze vergelijking kan niet worden gedaan op het niveau van het BBP, aangezien dit niet per bedrijfstak beschikbaar is, maar alleen voor de totale economie.

Definities

Kleinbedrijf: dit zijn bedrijven met minder dan 10 personen in loondienst en een omzet van minder dan een half miljoen gulden. Het microbedrijf vormt een onderdeel van het kleinbedrijf.

Middenbedrijf: dit zijn bedrijven met tussen de 10 en 50 personen in loondienst of een omzet van tussen de half miljoen en 5 miljoen gulden.

Bruto Toegevoegde Waarde (BTW): de brutoproductie minus het intermediaire verbruik.

Brutoproductie: de omzet plus veranderingen in voorraden. Voor de handel: omzet minus kostprijs (handelsmarge)

Intermediaire verbruik: de operationele kosten van een bedrijf, exclusief afschrijvingen, lonen en sociale lasten. Inbegrepen zijn o.a. de kostprijs, utiliteitskosten, transportkosten e.d.

Bruto Binnenlands Product (BBP): de totale productie van goederen en diensten binnen een land. Om het BBP te berekenen wordt de Bruto Toegevoegde waarde van de verschillende sectoren van de economie bij elkaar opgeteld. Deze sectoren omvatten de financiële en niet-financiële instellingen, de huishoudens, de non-profit instellingen en de overheid. Van deze Bruto Toegevoegde waarde worden vervolgens de belastingen minus subsidies op goederen en diensten en de rentemarge afgetrokken om tot het BBP te komen.

Nationale Rekeningen: geven de economische transacties weer tussen de sectoren, die in een bepaald jaar in de nationale economie hebben plaatsgevonden. De Nationale Rekeningen worden in boekhoudkundige vorm weergegeven.

Ontwikkeling van de Bruto Toegevoegde Waarde (BTW) van het MKB in verhouding tot het Bruto Binnenlands Product (BBP)

Tabel 1 Aandeel MKB in de economie			
	Bruto toegevoegde waarde MKB	BBP	Aandeel van het MKB
	mln. Naf		%
2001	903	3.837	23.5
2002	1.134	3.868	29.3
2003	1.149	3.942	29.1
2004	1.350	4.004	33.7
2005	1.457	4.199	34.7
2006	1.218	4.390	27.7
2007	1.356	4.666	29.1

In 2007 is het aandeel van het midden- en kleinbedrijf in de totale economie van Curaçao licht gestegen (1,4 procentpunten) ten opzichte van 2006 tot iets meer dan 29 procent (tabel 1). Hiermee is het aandeel op het niveau van 2003 gekomen. Nominaal gezien bedraagt de stijging van de BTW in 2007 138 miljoen gulden in vergelijking met 2006.

Het BBP van 2007 is 276 miljoen gulden hoger dan 2006, en blijft hiermee in een stijgende lijn.

Ontwikkeling van het aandeel van het MKB in de BTW per bedrijfstak

Om het belang van het MKB in de verschillende bedrijfstakken te analyseren is het relatieve aandeel van de BTW van het micro-, klein en middenbedrijf op de totale BTW van alle bedrijven samen bepaald, exclusief primaire banken, taxi's en buschauffeurs en huishoudelijke hulpen. (tabel 2). Zoals is aangegeven bij de methodologie kan deze vergelijking niet worden gedaan op het niveau van het BBP, aangezien dit niet per bedrijfstak beschikbaar is, maar alleen voor de totale economie.

Uit analyse van het aandeel van de Bruto Toegevoegde Waarde van het MKB in de totale BTW (exclusief primaire banken, taxi's en buschauffeurs en huishoudelijke hulpen), blijkt dat het aandeel van het MKB in 2007 licht is gedaald van 49,9 naar 49,5 procent (bijna 0,4 procentpunten tabel 2). Deze daling is al in 2006 begonnen, na een stijgende lijn vanaf 2004⁴.

De bedrijfstakken met het hoogste aandeel van het midden- en kleinbedrijf in de totale BTW zijn in 2007 de financiële dienstverlening (bijna 14%), groot- en kleinhandel (ruim 11%) en "zakelijke dienstverlening en onderwijs" (bijna 8,5%).

De daling van het totale aandeel is verdeeld over enkele bedrijfstakken, hoewel de achteruitgang minimaal is (0,2 tot 0,4 %). De financiële dienstverlening en horeca zijn de enige bedrijfstakken die een lichte vooruitgang laten zien van het aandeel in de BTW.

Hierna zal de ontwikkeling op bedrijfstakniveau worden beschreven, waarbij het aandeel van het MKB in de betreffende bedrijfstak zal worden geanalyseerd.

⁴ Modus jaargang 8, nummer 4, juni 2009

Tabel 2 Ontwikkeling aandeel MKB in de BTW

	2006				2007			
	BTW		Aandeel MKB		BTW		Aandeel MKB	
	Totaal	MKB	Bedrijfstak	Totaal	Totaal	MKB	Bedrijfstak	Totaal
Bedrijfstak	* mln Naf	* mln Naf	%	%	* mln Naf	* mln Naf	%	%
Landbouw, veeteelt, visserij	11,1	11,1	100,0	0,5	13,9	13,9	100,0	0,5
Industrie	140,3	63,0	44,9	2,6	151,7	66,9	44,1	2,4
Bouwnijverheid	197,1	94,6	48,0	3,9	212,5	100,1	47,1	3,7
Groot- en kleinhandel	446,1	281,6	63,1	11,5	448,3	303,5	67,7	11,1
Horeca	127,1	51,1	40,2	2,1	146,3	61,7	42,1	2,3
Transport en communicatie	320,2	66,6	20,8	2,7	318,1	65,3	21,1	2,5
Financiële dienstverlening	549,7	322,2	58,6	13,2	758,8	381,8	50,3	13,9
Zakelijke dienstverlening en onderwijs	323,9	204,1	63,0	8,4	352,9	229,6	65,5	8,4
Medische en sociale dienstverlening	176,1	42,8	24,3	1,8	186,0	45,2	24,3	1,6
Overige dienstverlening	149,5	81,1	54,2	3,3	146,0	86,1	58,3	3,1
Totaal	2441,2	1218,3	49,9	49,9	2734,5	1354,2	49,5	49,5

* exclusief taxi's en buschauffeurs

** exclusief primaire banken

*** exclusief huishoudelijke hulpen

Landbouw, veeteelt en visserij

Alle bedrijven in de bedrijfstak "Landbouw, veeteelt, visserij" behoren tot het MKB. Deze bedrijfstak laat in 2007 een nominale groei zien van bijna 3 miljoen gulden ten opzichte van 2006. De groei komt voornamelijk door een afname van het grondstoffenverbruik bij een ongeveer gelijkblijvende productie.

Industrie

Tot en met 2005 bedraagt het aandeel van de kleine en middengrote bedrijven in industrie meer dan 50 procent van de BTW van alle bedrijven in deze bedrijfstak⁵. Vanaf 2006 komt hier verandering in en daalt het aandeel onder de 45 procent.

In 2006 en 2007 is de nominale BTW weer aan het stijgen, maar omdat de grote bedrijven sterker groeien, blijft het relatieve aandeel van het MKB toch lager dan andere jaren.

Bouwnijverheid

Het aandeel in de BTW van de kleine en middengrote bedrijven in de bouw neemt in 2007 nog verder af en bedraagt iets meer dan 47 procent. In 2006 is dit aandeel nog 48 procent, hetgeen ook minder is dan het aandeel in voorgaande jaren. Nominaal is er echter wel groei te zien bij het MKB, maar door een sterkere toename van de BTW van de grote bedrijven, blijft de relatieve bijdrage van het MKB nog laag. Verder zijn enkele bedrijven die als middenbedrijf geclassificeerd waren, naar de categorie grote bedrijven verschoven als gevolg van een toename van het aantal werkenden.

Groot- en kleinhandel

Het aandeel van het midden- en kleinbedrijf in de BTW van deze bedrijfstak is het hoogste van alle bedrijfstakken (bijna 68 %). Het aandeel is in 2007 met 4,6 procentpunten gestegen ten opzichte van 2006, hetgeen gelijk is aan de grootste stijging van alle bedrijfstakken. Nominaal gaat het om een

⁵ Modus jaargang 8, nummer 4, juni 2009

bedrag van bijna 22 miljoen gulden. De grote bedrijven zijn in 2007 achteruit gegaan met ongeveer eenzelfde bedrag, zodat de BTW van deze bedrijfstak slechts 2 miljoen hoger is dan in 2006.

Horeca

Nadat er in 2005 en 2006 sprake is geweest van een daling van het aandeel van het midden- en kleinbedrijf in de totale BTW⁶ is er in 2007 weer een lichte toename te zien van bijna 2 procentpunten. Nominaal gaat het om ruim 10 miljoen gulden. De stijging is hoofdzakelijk toe te schrijven aan de middenbedrijven. Bij de kleine bedrijven heeft nauwelijks groei plaatsgevonden.

Transport en communicatie

Er is een lichte vooruitgang van 0,3 procentpunten te zien van het aandeel van het MKB in de totale BTW van transport en communicatie. In 2006 is er een daling van bijna 8 procentpunten geweest in het aandeel⁵. De totale BTW stijging in deze bedrijfstak bedraagt 2,1 miljoen gulden, maar dit komt geheel voor rekening van de grote bedrijven. Het MKB laat een nominale daling zien van 1,3 miljoen gulden, hetgeen vooral door de communicatiebedrijven wordt veroorzaakt.

Financiële dienstverlening (exclusief primaire banken)

Ondanks een stijging van de BTW van het midden- en kleinbedrijf van bijna 60 miljoen, is het aandeel met ruim 8 procentpunten gedaald. Dit wordt veroorzaakt door een sterkere toename van de BTW bij de grote bedrijven.

De toename van de BTW bij het MKB wordt voornamelijk door de kleine bedrijven veroorzaakt, waaronder vooral offshore bedrijven⁷.

Zakelijke dienstverlening en onderwijs

Na de daling van het aandeel van het MKB in 2006 is er in 2007 sprake van een stijging van 2,5 procentpunten. Nominaal gaat het om een bedrag van 25,5 miljoen gulden, waarmee het midden- en kleinbedrijf bijna de hele stijging van de BTW in deze bedrijfstak voor haar rekening neemt in 2007. Na groot- en kleinhandel neemt 'zakelijke dienstverlening en onderwijs' de tweede plaats in voor wat betreft het aandeel in de BTW per bedrijfstak (65,5%).

De toename van de BTW is hoofdzakelijk toe te schrijven aan de middenbedrijven en dan vooral de verhuur van onroerend goed.

Medische- en sociale dienstverlening

Het aandeel van het midden- en kleinbedrijf in deze bedrijfstak is in 2007 hetzelfde gebleven. Er is sprake van groei van de BTW bij zowel het MKB als bij de grote bedrijven.

Overige dienstverlening

Het midden- en kleinbedrijf in deze bedrijfstak vertoont ongeveer dezelfde stijging van het aandeel van de BTW als groot- en kleinhandel (ruim 4 procentpunten). De totale BTW is gedaald, terwijl die van het MKB is gestegen. De daling van de BTW van de grote bedrijven vindt voornamelijk plaats in de nummerverkoop en het casinowezen. De stijging van de BTW in het MKB is verdeeld over verschillende activiteiten binnen deze bedrijfstak.

⁶ Modus jaargang 8, nummer 4, juni 2009

⁷ Alléén offshore bedrijven met personeel in dienst worden in deze cijfers meegenomen

Ontwikkeling van het aandeel van het MKB in de brutoproductie per bedrijfstak

Om het belang van het midden- en kleinbedrijf in andere variabelen aan te geven is gekeken naar de brutoproductie, loonkosten en investeringen in materiële vaste activa. Hierna volgt eerst een analyse van het aandeel in de totale brutoproductie (tabel 3), met daarna een beschrijving van de meest opvallende bedrijfstakken.

Tabel 3 Ontwikkeling aandeel MKB in de brutoproductie

	2006				2007			
	Brutoproductie		Aandeel MKB		Brutoproductie		Aandeel MKB	
	Totaal	MKB	Bedrijfstak	Totaal	Totaal	MKB	Bedrijfstak	Totaal
Bedrijfstak	* mln Naf	* mln Naf	%	%	* mln Naf	* mln Naf	%	%
Landbouw, veeteelt, visserij	42,4	42,4	100,0	0,9	43,2	43,2	100,0	0,9
Industrie	456,2	210,1	46,0	4,3	486,3	223,4	45,9	4,6
Bouwnijverheid	500,5	309,3	61,8	6,3	500,8	307,2	61,3	6,3
Groot- en kleinhandel	769,4	512,0	66,5	10,5	830,1	580,6	70,0	11,9
Horeca	352,8	180,7	51,2	3,7	382,1	197,4	51,7	4,0
Transport en communicatie	705,6	152,1	21,6	3,1	774,3	162,0	22,3	3,3
Financiële dienstverlening	969,2	497,0	51,3	10,2	1262,8	615,7	50,3	12,6
Zakelijke dienstverlening en onderwijs	489,4	316,8	64,7	6,5	537,7	367,2	68,7	7,5
Medische en sociale Dienstverlening	301,7	77,3	25,6	1,6	323,3	85,8	26,5	1,8
Overige dienstverlening	298,9	180,0	60,2	3,7	318,3	200,1	62,8	4,1
Totaal	4886,2	2477,6	50,7	50,7	5459,0	2782,6	56,9	56,9

* exclusief taxi's en buschauffeurs

** exclusief primaire banken

*** exclusief huishoudelijke hulpen

De bijdrage van het midden- en kleinbedrijf in de totale brutoproductie bedraagt in 2007 ruim 57 procent en is ten opzichte van 2006 met 6,2 procentpunten gestegen (tabel 3). In absolute termen gaat het om een bedrag van 305 miljoen gulden.

Financiële dienstverlening heeft in 2007 het hoogste aandeel in de totale brutoproductie (12,6%), en is ten opzichte van 2006 met 2,4 procentpunten gestegen.

Het MKB in groot- en kleinhandel heeft in 2006 het hoogste aandeel in de brutoproductie (10,5 %), maar in 2007 is het aandeel lager dan dat van de financiële dienstverlening (bijna 12%). Ten opzichte van 2006 is er echter wel sprake van een stijging met 1,4 procentpunten.

De andere bedrijfstakken hebben een aandeel dat enkele procenten lager ligt dan genoemde 2 bedrijfstakken. Alle bedrijfstakken laten in 2007 een groei van het aandeel zien in de totale brutoproductie, behalve bouwnijverheid en landbouw, waar het aandeel gelijk is gebleven.

In de meeste bedrijfstakken bedraagt het aandeel van het MKB in de brutoproductie per bedrijfstak 50 procent of meer. Alle landbouwbedrijven behoren tot het MKB. Het aandeel van het MKB in de industrie is bijna 46 procent. "Transport en communicatie" en "medische en sociale dienstverlening" zijn relatief minder vertegenwoordigd in het midden- en kleinbedrijf met respectievelijk 22,3 en 26,5 procent.

Bij bouwnijverheid valt op dat het aandeel van het MKB in de brutoproductie zowel in 2006 als in 2007 ruim 61 procent bedraagt, terwijl het aandeel in de BTW respectievelijk 48 en 47 procent is. De verhouding tussen brutoproductie en intermediaire kosten (voornamelijk grondstoffen) is gelijk aan 0,69 in het midden- en kleinbedrijf en 0,47 voor grote bedrijven. Nominaal gezien is de BTW van het MKB gedaald met ongeveer 2 miljoen gulden, maar de totale BTW is bijna gelijk gebleven in beide jaren.

In andere bedrijfstakken verschilt het aandeel in de brutoproductie niet zo opvallend veel met het aandeel in de BTW, en is ook de ontwikkeling ervan ongeveer hetzelfde.

Het MKB in groot- en kleinhandel heeft het hoogste aandeel in de brutoproductie per bedrijfstak (70%), en is ten opzichte van 2006 met 3,5 procentpunten gestegen. Dit komt ongeveer overeen met de ontwikkeling van het aandeel in de BTW, waarmee duidelijk is dat het intermediair verbruik evenredig mee is gestegen met de brutoproductie. Nominaal is de brutoproductie van het MKB met bijna 69 miljoen gulden gestegen in 2007.

Het aandeel van het MKB in de brutoproductie van transport en communicatie stijgt in 2007 met bijna 1 procentpunt, terwijl de nominale waarde van de brutoproductie met iets meer dan 25 miljoen gulden stijgt. De brutoproductie van de grote bedrijven stijgt echter met 64 miljoen gulden, zodat het aandeel van het midden- en kleinbedrijf slechts minimaal is in deze bedrijfstak. Het intermediair verbruik van het MKB is méér gestegen dan de brutoproductie, waardoor er minder aan BTW overblijft. De stijging van het intermediair verbruik betreft de overige kosten, zoals utiliteitskosten, communicatie-kosten, huur e.d. Het grondstoffenverbruik vertoont een daling in 2007 ten opzichte van 2006.

Medische- en sociale dienstverlening laat een stijging zien van het aandeel in de brutoproductie in 2007 (bijna 1 %), terwijl het aandeel in de BTW hetzelfde is gebleven in vergelijking met 2006. Het intermediair verbruik (voornamelijk overige operationele kosten) in deze bedrijfstak is sterker gestegen dan de brutoproductie in 2007, vooral in de sociale dienstverlening. Nominaal is de brutoproductie met ruim 8 miljoen gestegen en de BTW met bijna 2,5 miljoen.

Ontwikkeling van het aandeel van het MKB in de loonkosten per bedrijfstak

Hieronder volgt een analyse van de ontwikkeling van de loonkosten in het midden- en kleinbedrijf in vergelijking tot de grote bedrijven. Enkele bedrijfstakken die opvallende ontwikkelingen vertonen zullen nader worden beschreven.

Tabel 4 Ontwikkeling aandeel MKB in de loonkosten

	2006				2007			
	Loonkosten		Aandeel MKB		Loonkosten		Aandeel MKB	
	Totaal	MKB	Bedrijfstak	Totaal	Totaal	MKB	Bedrijfstak	Totaal
Bedrijfstak	* mln Naf	* mln Naf	%	%	* mln Naf	* mln Naf	%	%
Landbouw, veeteelt, visserij	7,2	7,2	100,0	0,4	9,1	9,1	100,0	0,5
Industrie	99,4	45,9	46,2	2,9	105,2	48,0	45,6	2,9
Bouwnijverheid	160,9	77,8	48,4	4,9	177,6	96,1	54,1	5,7
Groot- en kleinhandel	311,0	211,4	68,0	13,2	332,0	221,7	66,8	13,2
Horeca	95,5	45,4	47,6	2,8	95,0	41,7	43,9	2,5
Transport en communicatie	182,9	44,2	24,1	2,8	183,0	42,7	23,3	2,6
Financiële dienstverlening	254,4	136,4	53,6	8,5	285,5	136,8	50,3	8,2
Zakelijke dienstverlening en onderwijs	210,5	112,8	53,6	7,0	223,3	116,5	52,2	7,0
Medische en sociale dienstverlening	178,6	34,4	19,2	2,1	166,8	41,4	24,8	2,5
Overige dienstverlening	101,3	52,0	51,3	3,2	96,1	52,1	54,3	3,1
Totaal	1601,8	767,5	47,9	47,9	1673,5	805,9	48,2	48,2

* exclusief taxi's en buschauffeurs

** exclusief primaire banken

*** exclusief huishoudelijke hulpen

Het relatieve aandeel van het midden- en kleinbedrijf in de totale loonkosten is in 2007 licht gestegen met 0,3 procentpunten ten opzichte van 2006 en bedraagt ruim 48 procent (tabel 4). In de inleiding is reeds vermeld dat de werkgelegenheid in het MKB 54 procent van de totale werkgelegenheid bedraagt in 2007. De nominale stijging van de loonkosten van het MKB bedraagt ruim 38 miljoen gulden, waarvan bouwnijverheid (met 18,3 miljoen gulden) en groot- en kleinhandel (10,3 miljoen gulden) het grootste deel van uitmaken.

In een eerder artikel in Modus over werkgelegenheid in het midden- en kleinbedrijf⁸ is naar voren gekomen dat groot- en kleinhandel de meeste werkenden heeft in het midden- en kleinbedrijf. In tabel 4 is te zien dat deze bedrijfstak ook het hoogste aandeel heeft in de totale loonkosten. Het aandeel bedraagt zowel in 2006 als in 2007 iets meer dan 13 procent. De overige bedrijfstakken zitten wat aandeel in de totale loonkosten betreft allemaal onder de 10 procent. Landbouw zit zelfs onder de 1 procent.

⁸ Modus Jaargang 8 nummer 2, oktober 2008

Op bedrijfstakniveau gekeken is te zien dat er 5 bedrijfstakken zijn waarvan het aandeel in de loonkosten per bedrijfstak boven de 50 procent zit, waarbij groot- en kleinhandel zelfs op bijna 67 procent zit. Overige bedrijfstakken met een aandeel van meer dan 50procent betreffen de bouwnijverheid en overige dienstverlening (beiden ruim 54 %), “zakelijke dienstverlening en onderwijs” (ruim 52 %) en financiële dienstverlening (ruim 50 %). Hieronder volgt een verdere analyse van deze bedrijfstakken.

De loonkosten van het MKB in groot- en kleinhandel zijn met ruim 10 miljoen gulden gestegen, en het aandeel in de totale loonkosten van deze bedrijfstak bedraagt bijna 67 procent in 2007. Ten opzichte van 2006 is er sprake van een daling van het aandeel in deloonkosten met 1,2 procentpunten, aangezien de grote handelsbedrijven méér aan loonkosten hebben uitgegeven in 2007.

Het aandeel in de loonkosten van het MKB in de bouwnijverheid is met bijna 6 procent gestegen ten opzichte van 2006. In guldens komt dit overeen met een stijging van ruim 18 miljoen. Nadere analyse laat zien dat de loonkosten gemiddeld met bijna 5 duizend gulden per werknemer zijn gestegen.

Het aandeel van het MKB in de loonkosten van overige dienstverlening bedraagt ruim 54 procent en is ten opzichte van 2006 met ruim 2 procentpunten gestegen. Nominaal is er echter nauwelijks verschil tussen 2006 en 2007 maar heeft de stijging van het aandeel te maken met een daling van de totale loonkosten in deze bedrijfstak.

Het MKB in “zakelijke dienstverlening en onderwijs” heeft in 2007 een aandeel van ruim 52 procent in de loonkosten van deze bedrijfstak. Er is sprake van een lichte daling van het aandeel ten opzichte van 2006 (-1,4%), maar nominaal is er wel een stijging te zien van bijna 4 miljoen gulden. De totale loonkosten zijn gestegen met bijna 13 miljoen gulden, wat dus voor het grootste gedeelte door de grote bedrijven wordt veroorzaakt.

Ondanks dat er een lichte nominale stijging is van de loonkosten van het MKB in de financiële dienstverlening (0,4 miljoen gulden), daalt het aandeel in de totale loonkosten van deze bedrijfstak met ruim 3 procentpunten. De totale loonkosten laten een stijging zien van ruim 31 miljoen gulden. Het zijn vooral de grote offshorebedrijven die hiervoor verantwoordelijk zijn.

Ontwikkeling van het aandeel van het MKB in de investeringen per bedrijfstak

De investeringen van een bedrijf bestaan uit investeringen in materiële vaste activa zoals gebouwen en terreinen, transportmiddelen, computers en software, inventaris en equipment.

Evenals bij de voorgaande beschrijving van de variabelen zal ook hier eerst gekeken worden naar het aandeel van het MKB per bedrijfstak in de totale investeringen en daarna zullen enkele bedrijfstakken worden beschreven die opvallende ontwikkelingen vertonen.

In Tabel 5 is te zien dat het midden- en kleinbedrijf een belangrijk deel van de investeringen voor haar rekening neemt, 46,5 procent van de totale investeringen. Ten opzichte van 2006 is er sprake van een stijging van het aandeel met 3,5 procentpunten. De totale investeringen zijn in 2007 met ruim 49 miljoen gulden gestegen, waarvan bijna 33 miljoen gulden voor rekening komt van het midden- en kleinbedrijf.

Het MKB in “zakelijke dienstverlening en onderwijs” heeft het grootste aandeel in de totale investeringen, ruim 16 procent. Nominaal gaat het om een bedrag van ruim 54 miljoen gulden. Het aandeel in de totale investeringen is in vergelijking met 2006 met 1,5 procentpunten gestegen.

Het aandeel van het MKB in groot- en kleinhandel in de totale investeringen bedraagt bijna 8 procent en is ten opzichte van 2006 gestegen met 2,5 procentpunten, hetgeen overeenkomt met een nominale stijging van ruim 11 miljoen gulden.

Het MKB in de overige bedrijfstakken heeft een lager aandeel in de totale investeringen, waarbij landbouw en “medische en sociale dienstverlening” zelfs onder de 0,5 procent zitten.

Het MKB in de horeca vertoont een stijging van 2,5 procentpunten van het aandeel in de totale investeringen. Het aandeel van het MKB in de industrie is met 1,8 procentpunten gestegen ten opzichte van 2006.

Tabel 5 Ontwikkeling aandeel MKB in de investeringen								
	2006				2007			
	Investeringsen		Aandeel MKB		Investeringsen		Aandeel MKB	
	Totaal	MKB	Bedrijfstak	Totaal	Totaal	MKB	Bedrijfstak	Totaal
Bedrijfstak	* mln Naf	* mln Naf	%	%	* mln Naf	* mln Naf	%	%
Landbouw, veeteelt, visserij	0,5	0,5	100,0	0,2	0,6	0,6	100,0	0,2
Industrie	8,9	4,4	49,1	1,6	28,3	11,2	39,5	3,4
Bouwnijverheid	11,6	8,8	76,1	3,1	10,4	7,4	70,4	2,2
Groot- en kleinhandel	44,8	14,9	33,2	5,3	49,0	26,0	52,9	7,8
Horeca	11,7	5,2	44,9	1,9	21,3	14,6	68,2	4,4
Transport en communicatie	83,6	9,5	11,4	3,4	98,5	8,9	9,0	2,7
Financiële dienstverlening	31,4	16,7	53,2	5,9	20,4	17,9	87,8	5,4
Zakelijke dienstverlening en onderwijs	53,3	41,8	78,3	14,8	70,8	54,2	76,5	16,3
Medische en sociale dienstverlening	12,6	3,7	29,2	1,3	11,0	1,3	11,8	0,4
Overige dienstverlening	23,9	15,9	66,5	5,6	21,0	12,2	58,0	3,7
Totaal	282,3	121,4	43,0	43,0	331,5	154,1	46,5	46,5

* exclusief taxi's en buschauffeurs

** exclusief primaire banken

*** exclusief huishoudelijke hulpen

De investeringen van het MKB in industrie is in 2007 toegenomen met bijna 7 miljoen gulden, maar het aandeel is met bijna 10 procentpunten afgenomen. De totale investeringen in deze bedrijfstak zijn met ruim 19 miljoen gulden toegenomen, waarvan dus 12 miljoen voor rekening van de grote bedrijven komt.

Het MKB in bouwnijverheid heeft een belangrijk aandeel in de investeringen van deze bedrijfstak, namelijk ruim 70 procent. Ten opzichte van 2006 is er sprake van een daling van bijna 6 procentpunten. Indien wordt gekeken naar de nominale bedragen gaat het om een daling van 1,4 miljoen gulden, wat ook bijna het hele verschil is van de investeringen tussen 2006 en 2007.

Het aandeel van het MKB in de investeringen van groot- en kleinhandel is in 2007 toegenomen met bijna 20 procentpunten, de nominale stijging bedraagt ruim 11 miljoen gulden. De totale investeringen zijn met ruim 4 miljoen toegenomen, waaruit blijkt dat grote bedrijven minder hebben geïnvesteerd in vergelijking met 2006. Er wordt vooral geïnvesteerd in gebouwen door de groothandel.

De stijging van de investeringen in horeca is bijna geheel toe te schrijven aan het MKB in deze bedrijfstak (ruim 9 miljoen gulden). Het aandeel van het MKB in de investeringen is dan ook gestegen met ruim 23 procentpunten. Er is vooral geïnvesteerd in uitbreiding van hotels.

Op bedrijfstakniveau is het aandeel van het MKB het hoogst in de financiële dienstverlening (bijna 88%), waarbij wel rekening moet worden gehouden dat primaire banken niet zijn meegeteld. Het zijn vooral de verzekeringsmaatschappijen die investeren, voornamelijk in gebouwen, computers en inventaris. In vergelijking met 2006 is er een stijging van het aandeel van het MKB in de investeringen van deze bedrijfstak met ruim 34,6 procentpunten. Nominaal gezien gaat het echter slechts om een bedrag van ongeveer 1 miljoen gulden. De totale investeringen zijn gedaald met 11 miljoen gulden, waardoor het aandeel van het MKB zo flink is gestegen.

Het midden- en kleinbedrijf in "zakelijke dienstverlening en onderwijs" heeft in 2007 bijna 12,5 miljoen gulden méér geïnvesteerd dan in 2006. Relatief is er sprake van een stijging van het aandeel van het MKB met 1,5 procentpunten. De investeringen van het MKB worden vooral gedaan door de bedrijven in verhuur van onroerend goed.

Het aandeel van het MKB in de investeringen van "medische en sociale dienstverlening" is in 2007 met ruim 17 procentpunten achteruit gegaan. Nominaal is er sprake van een daling van 2,5 miljoen gulden.

Samenvatting

Na een daling van het aandeel van het MKB in de economie in 2006, vertoont 2007 weer een stijging van bijna 1,5 procentpunten. De nominale stijging bedraagt 138 miljoen gulden.

Het aandeel van het midden- en kleinbedrijf in de totale BTW laat een lichte daling zien van bijna 0,5 procentpunten. De bedrijfstakken met het hoogste aandeel van het midden- en kleinbedrijf in de totale BTW zijn financiële dienstverlening (bijna 14%), groot- en kleinhandel (ruim 11%) en “zakelijke dienstverlening en onderwijs” (bijna 8,5%). De meeste bedrijfstakken vertonen geen grote verschillen tussen 2006 en 2007.

Op bedrijfstakniveau heeft het midden- en kleinbedrijf het grootste aandeel in de BTW in de bedrijfstakken groot- en kleinhandel (bijna 68%), “zakelijke dienstverlening en onderwijs” (65,5%) en overige dienstverlening (ruim 58%).

Het aandeel van het MKB in de totale brutoproductie bedraagt bijna 57 procent, hetgeen overeenkomt met een nominale stijging van 305 miljoen gulden. De bedrijfstakken met het hoogste aandeel van het MKB zijn financiële dienstverlening (ruim 12,5%), groot- en kleinhandel (bijna 12%) en “zakelijke dienstverlening en onderwijs” (7,5%).

Het MKB heeft het hoogste aandeel in de brutoproductie op bedrijfstakniveau in groot- en kleinhandel (70%), “zakelijke dienstverlening en onderwijs” (bijna 69%) en overige dienstverlening (ruim 63%). Dit komt overeen met de bedrijfstakken waarin het MKB het hoogste aandeel heeft in de BTW.

Van de totale loonkosten neemt het MKB ruim 48 procent voor haar rekening (ruim 800 miljoen gulden). Bedrijfstakken met het hoogste aandeel van het MKB in de loonkosten zijn groot- en kleinhandel (ruim 13%), financiële dienstverlening (ruim 8%) en “zakelijke dienstverlening en onderwijs” (7%).

Indien wordt gekeken naar het aandeel van het MKB per bedrijfstak heeft ook hier groot- en kleinhandel het hoogste aandeel (bijna 67%). Hierna volgen overige dienstverlening en bouwnijverheid (beiden ruim 54%).

Het midden- en kleinbedrijf heeft een aandeel van 46,5 procent in de totale investeringen. Het gaat hierbij om een bedrag van 154 miljoen gulden. Bedrijfstakken met het hoogste aandeel van het MKB zijn “zakelijke dienstverlening en onderwijs” (ruim 16%), groot- en kleinhandel (bijna 8%) en financiële dienstverlening (ruim 5%).

Op bedrijfstakniveau heeft het midden- en kleinbedrijf het grootste aandeel in de investeringen in de bedrijfstakken financiële dienstverlening (bijna 88%), “zakelijke dienstverlening en onderwijs” (ruim 76,5%) en bouwnijverheid (ruim 70%).

Opinies van ondernemers als conjunctuurindicatoren, Curaçao

Francis Vierbergen

Inleiding

Reeds een aantal jaren wordt twee maal per jaar de Conjunctuurenquête op de verschillende eilanden van de Nederlandse Antillen uitgevoerd.

Doel van de conjunctuurenquête is om op frequente basis actuele informatie te verschaffen over bedrijfsmatige en economische ontwikkelingen. Daarnaast dienen de resultaten inzicht te geven in verwachtingen en opinies van ondernemers.

Het onderzoek wordt onder meer dan 1000 bedrijven uitgevoerd, waaronder ongeveer 700 bedrijven in Curaçao. Het onderzoek wordt uitgevoerd onder alle bedrijven met tien of meer werknemers, terwijl van de bedrijven vanaf drie tot tien werknemers een steekproef wordt genomen.

Conjunctuurindicatoren kunnen een belangrijke bron van informatie zijn over de actuele economische situatie en de ontwikkelingen in de komende periode. Vooral in tijden van economische achteruitgang kan deze informatie op belangrijke wijze van invloed zijn op het nemen van de juiste beleidsbeslissingen.

In de lidstaten van de Europese Gemeenschap worden al vele jaren lang samengestelde conjunctuurindicatoren zoals het consumentenvertrouwen en het producentenvertrouwen geconstrueerd. Deze zijn opgebouwd uit deelvragen van de conjunctuurenquêtes en het consumentenonderzoek geconstrueerd.

Het producentenvertrouwen is een samengestelde stemmingsindicator die is opgebouwd uit antwoorden op drie vragen: de door ondernemers verwachte bedrijvigheid in het komende kwartaal, hun mening over de eigen orderpositie en hun beoordeling van de voorraad 'gereed product'.

Het consumentenvertrouwen geeft informatie over het vertrouwen en de verwachtingen van consumenten over de ontwikkelingen van de conjunctuur. De doelstelling is tweevoudig. Enerzijds wordt getracht informatie te verkrijgen over de intenties inzake consumptieve bestedingen en sparen en anderzijds wil men inzicht krijgen in de perceptie, en het belang dat de consumenten aan deze intenties hechten.

Deze stemmingsindicatoren zijn relatief eenvoudig van opzet, maar analyse van een (zeer lange) reeks maandcijfers geeft aan dat deze de conjunctuurbewegingen in de economie vrij nauwgezet volgen. Daarvoor zijn wel eerst allerlei statistische bewerkingen, zoals correcties voor seizoensinvloeden, trend, en ruis, op de ruwe data toegepast.

Conjunctuurindicatoren kunnen ook complexer van aard zijn. Het Centraal Planbureau in Nederland produceert haar CPB-conjunctuurindicator. Deze indicator is het aggregaat van zo'n 25 'leading indicators',

waarbij de basisreeksen eveneens onderling vergelijkbaar gemaakt worden door ze te 'zuiveren' voor seizoensinvloeden, maand-op-maand fluctuaties ('ruis'), en de eventuele trendmatige ontwikkeling.

De Conjunctuurenquête zoals die in de Nederlandse Antillen wordt gehouden is min of meer gebaseerd op de methodologie van de conjunctuurenquête die door de Europese Gemeenschap maandelijks wordt uitgevoerd. De vraagstelling is evenwel simpeler en aangepast aan de lokale behoeften, en de frequentie is tweemaal per jaar. Een hogere frequentie is om praktische redenen niet haalbaar gebleken. Door deze lagere frequentie is de mogelijkheid om voorspellende trends te ontdekken zoals bij de "leading indicators" van het CPB, geringer.

Opinie vragen als conjunctuurindicatoren

De reële gegevens uit de Conjunctuurenquête worden gebruikt voor voorlopige berekeningen van de toegevoegde waarde van de sector Niet-Financiële bedrijven.

De opinie vragen in de enquête zijn tot nu toe gebruikt om de stemmingen van ondernemers te meten. De resultaten daarvan zijn in voorgaande afleveringen van Modus gepresenteerd.

In dit artikel worden drie van de opinie vragen uit de enquête onderzocht op relevantie ten aanzien van de ontwikkelingen in de economie. Gekozen is voor de drie vragen die het meeste betrekking hebben op de conjuncturele situatie: het vertrouwen in de economie, het oordeel over het investeringsklimaat, en het vertrouwen in de toekomst.

De drie vragen worden eerst, kort, afzonderlijk behandeld.

Vervolgens worden de uitkomsten van de vragen gestandaardiseerd om onderlinge vergelijkbaarheid te bewerkstelligen en de conjunctuurgevoeligheid te kunnen beoordelen.

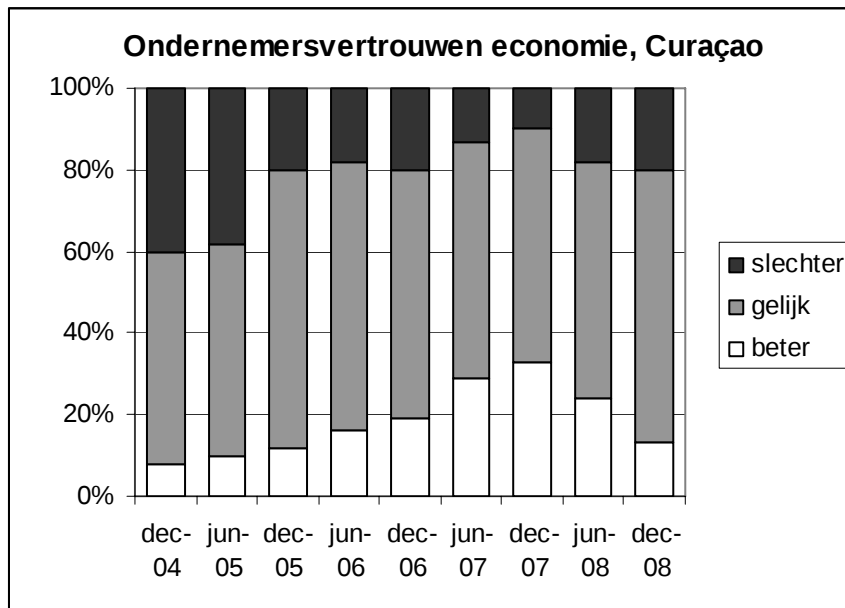
Voor de conjunctuurgevoelige indicatoren wordt tenslotte een vergelijking gemaakt met ontwikkelingen in het Bruto Binnenlands Product (BBP)

Vertrouwen in de economie

De uitkomsten met betrekking tot de vraag: "het vertrouwen in de economie is in vergelijking met een half jaar geleden: verminderd, gelijk gebleven of verbeterd" zijn in figuur 1 gepresenteerd. Deze uitkomsten hebben betrekking op de enquêtes die tussen december 2004 en december 2008 zijn gehouden.

Wat opvalt is dat het percentage ondernemers dat aangeeft dat het vertrouwen is verbeterd, tot en met december 2007 behoorlijk is toegenomen. In de twee onderzoeksperioden daarna is dit percentage weer flink afgenomen.

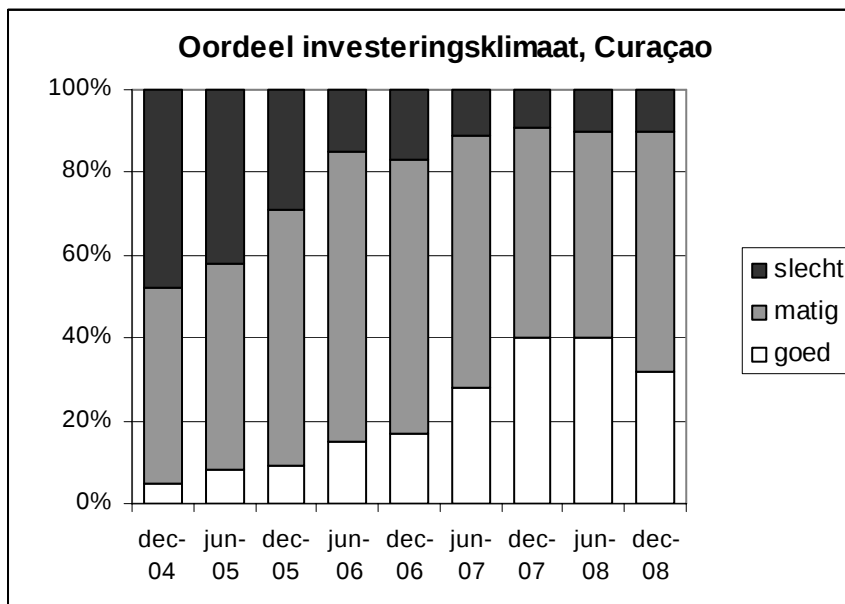
Figuur 1

Investeringsklimaat

In figuur 2 worden de antwoorden op de vraag: “Het investeringsklimaat vindt u op dit moment: goed, matig of slecht” geanalyseerd. Ook bij deze vraag is goed te zien dat in de loop van de jaren het oordeel steeds gunstiger is geworden. Vermeldenswaardig hierbij is dat in december 2004 bijna de helft van de ondernemers het investeringsklimaat als slecht heeft beoordeeld. Ook hier is in de loop van 2008 een omslag zichtbaar van positief naar minder positief.

Figuur 2

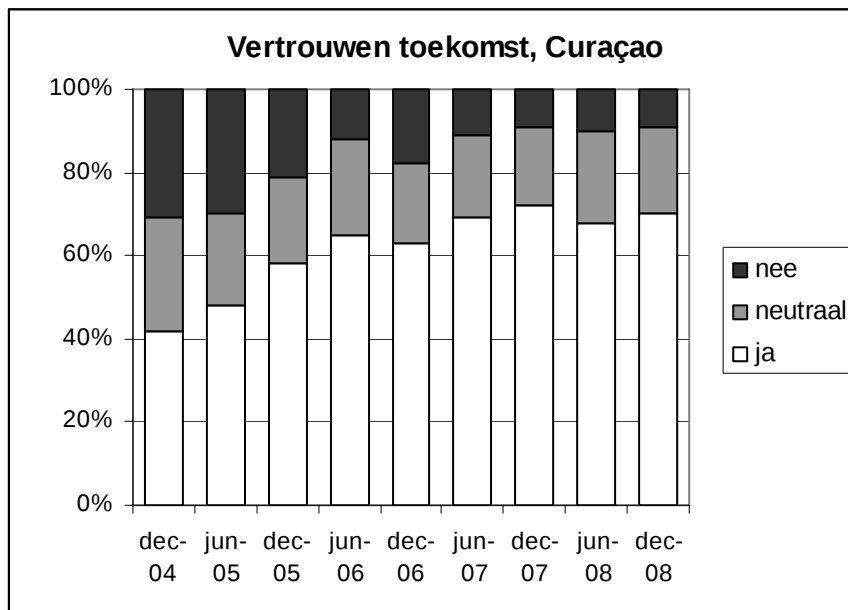

Vertrouwen in de toekomst

De derde en laatste vraag die in deze analyse gebruikt wordt luidt als volgt: "De onderneming ziet de toekomst met vertrouwen tegemoet: ja, nee, geen mening".

Zoals uit figuur 3 blijkt is ook hier een enigszins vergelijkbare ontwikkeling zichtbaar als bij de twee vorige indicatoren, met als bijzonderheid dat het vertrouwen al vanaf de eerste waarneming hoger is dan bij de twee andere vragen, en ook hoger blijft. Hier zijn ondernemers die geen oordeel hebben in de minderheid, waardoor de verschillen tussen wel en geen vertrouwen duidelijker zijn.

Figuur 3

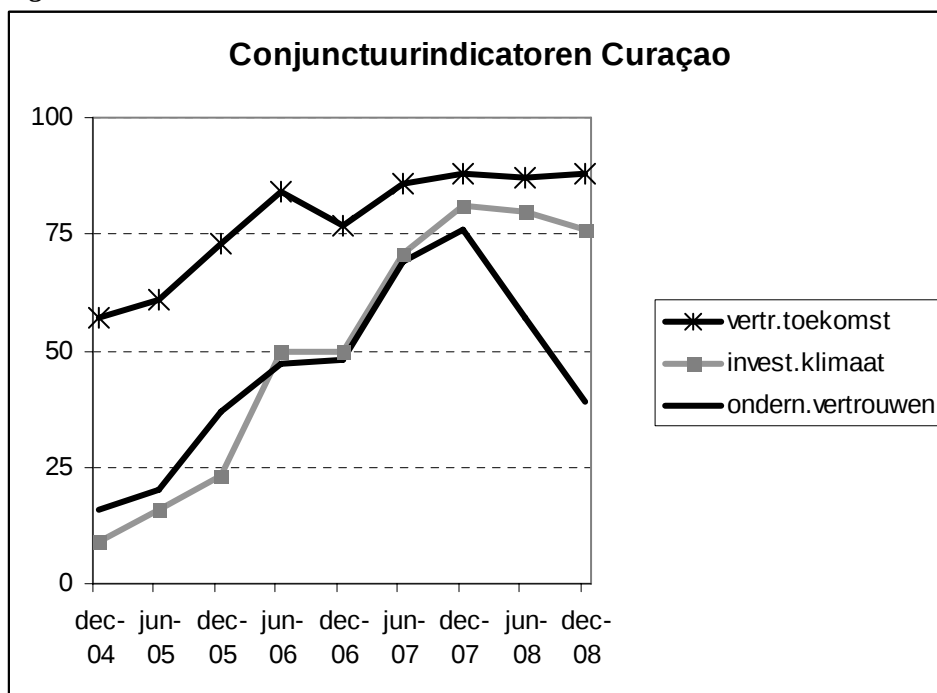
Ombouw naar conjunctuurindicatoren

In figuur 4 zijn de positieve en negatieve antwoorden op de drie opinievragen gestandaardiseerd. De neutrale antwoorden (gelijk, matig, neutraal) worden daarbij niet meegenomen. Er wordt een index geconstrueerd uit het percentage positieve antwoorden ten opzichte van alle positieve en negatieve antwoorden.

Een score van 50 geeft dan aan dat de antwoorden van de ondernemers gelijk verdeeld zijn tussen positief en negatief, en alle waarden boven de 50 geven aan dat ondernemers in meerderheid positief zijn.

De methode zorgt er voor dat er geen negatieve uitkomsten kunnen ontstaan en dat de reeksen onderling vergelijkbaar zijn.

Figuur 4

Uit figuur 4 blijkt dat de oordelen van ondernemers bij alle drie de indicatoren vanaf het begin van de waarnemingen in Curaçao een sterk positieve trend te zien hebben gegeven tot en met december 2007. Met name in 2007 overheerste in alle indicatoren het positieve oordeel, dat wil zeggen: de indices komen boven de score van 50 uit.

Ten aanzien van het vertrouwen in de toekomst is de score vanaf het begin boven de 50 gebleven, en is van daaruit verder toegenomen.

In de loop van 2008 is met name in het vertrouwen in de economie een scherpe daling te ontdekken. De internationale economische crisis is dan al in volle gang en de ondernemers geven daarmee aan dat ook in Curaçao de invloed hiervan merkbaar is.

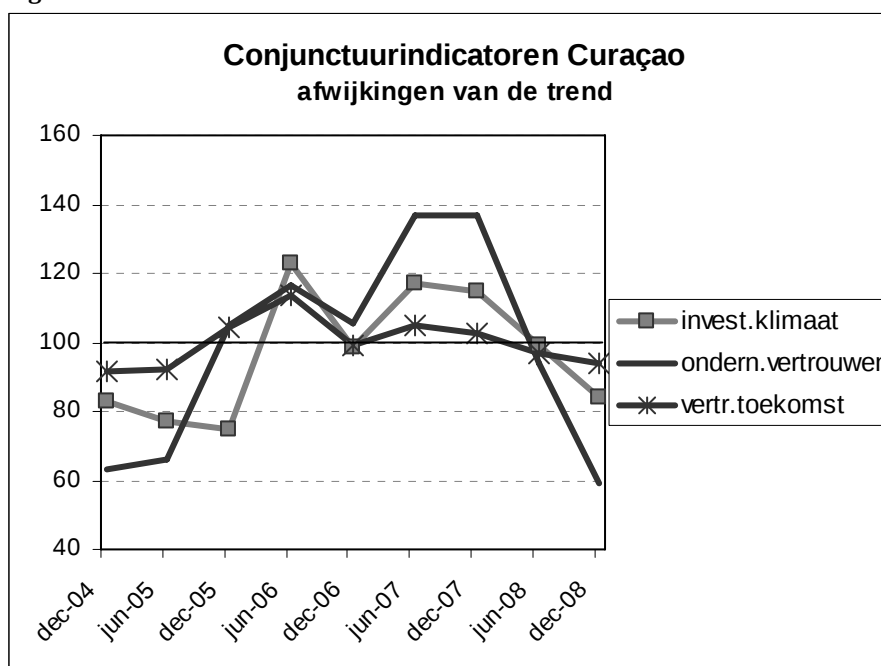
Opmerkelijk is dat het oordeel omtrent het investeringsklimaat aanmerkelijk minder snel daalt. Het vertrouwen in de toekomst daalt zelfs helemaal niet.

De correlatie tussen het oordeel omtrent het investeringsklimaat en het vertrouwen in de toekomst ($R=0,90$) is groter dan de correlatie tussen het oordeel omtrent het investeringsklimaat en het ondernemersvertrouwen ($R=0,72$). De conclusie lijkt daarmee gerechtvaardigd dat de ondernemers in hun beslissingen om te investeren zich meer laten leiden door de toekomstverwachtingen dan de beoordeling van de huidige economische situatie.

Ondernemers in Curaçao hebben, naar het zich laat aanzien, altijd een positiever beeld van de toekomst ten opzichte van de huidige situatie. Dit kan een "bias" in de voorspellende waarde van deze conjunctuurindicator betekenen.

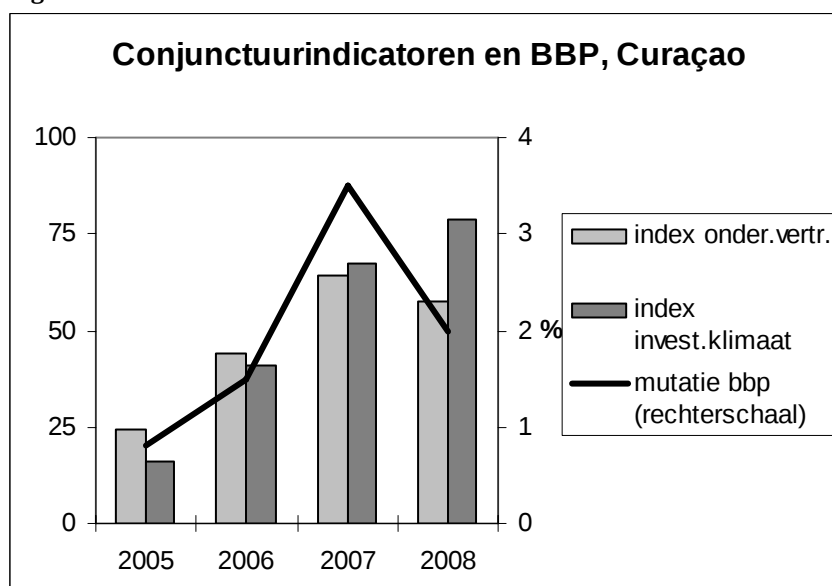
Om de invloed van de bias te elimineren zijn in de volgende figuur de data herberekend als indices van de afwijkingen van de (lineaire) trend (trend=100).

Figuur 5

Uit deze opstelling wordt meer duidelijk dat alle drie indicatoren gelijkaardig bewegen, maar dat de heftigheid van de bewegingen sterk verschillen. Zo fluctueert het ondernemersvertrouwen veel sterker dan het vertrouwen in de toekomst. Deze laatste kent een hoge trendcorrelatie, hetgeen er op kan duiden dat er een langere periode van waarnemingen nodig is om de bruikbaarheid van de indicator te testen. Voor de korte termijn is de bruikbaarheid daardoor verminderd. Omdat het hier een beperkte reeks waarnemingen betreft en de bruikbaarheid dus nog niet te testen valt, is deze indicator niet opgenomen in de navolgende grafiek.

Figuur 6

In figuur 6 worden de indicatoren ondernemersvertrouwen en investeringsklimaat vergeleken met de reële mutaties van het Bruto Binnenlands Product (BBP) van Curaçao.

Aangezien de mutatiecijfers van het reële BBP jaargegevens betreffen, zijn de conjunctuurindicatoren voor dit doel omgezet naar jaarcijfers. Dit is gedaan door de junicijfers van elk jaar te middelen met de twee omringende decemberecijfers. Deze methode geldt als een benadering voor een jaargemiddelde, aangezien de waarden voor de tussenliggende maanden uiteraard niet bekend zijn, en deze nu lineair worden geïmputeerd. Daardoor wordt eveneens een eventueel seizoenseffect uitgesloten.

Uit figuur 6 wordt duidelijk dat de bewegingen in de conjunctuurindicatoren de mutaties in het BBP goed volgen. Dat geldt in meerdere mate voor het ondernemersvertrouwen, en in mindere mate voor het investeringsklimaat, maar dat laatste kan verklaard worden door het eerder veronderstelde grotere verband tussen het investeringsklimaat en de toekomstverwachtingen.

Evaluatie

Met behulp van een vrij korte reeks zijn drie opinie vragen uit de Conjunctuurenquête onderzocht op relevantie als conjunctuurindicatoren. Er is in alle drie reeksen een duidelijke ontwikkeling waarneembaar die, als deze vergelijkbaar worden gemaakt met de beschikbare reële indicator (jaarlijkse BBP mutaties) de ontwikkelingen in deze laatste goed volgen. Daarbij is vooral het ondernemersvertrouwen in de huidige economische situatie richtinggevend.

Het investeringsklimaat en het vertrouwen in de toekomst zouden verder kunnen worden onderzocht op hun functie als “leading indicator”. Dat zou op modelmatige wijze verder kunnen worden ontwikkeld. Daarvoor zijn echter op dit moment de tijdreeksen te kort. Ook zou de frequentie van waarneming opgevoerd moeten worden om de mate van vooruitlopen goed te kunnen vaststellen.

Ondernemersklimaat

Bedrijven zijn de primaire bron van economische groei en werkgelegenheid in elk land. De wijze waarop bedrijven kunnen bijdragen aan de inkomensvorming is naast het handelen van de ondernemer ook afhankelijk van de omstandigheden waaronder het bedrijf kan worden uitgeoefend. In het algemeen worden die omstandigheden samengevat onder de noemer ondernemersklimaat of investeringsklimaat.

Het ondernemersklimaat wordt in de internationale literatuur omschreven als de combinatie van factoren die van invloed zijn op de bedrijvigheid en inkomensvorming van bedrijven.

Daaronder vallen factoren die vast staan en niet beïnvloedbaar zijn door overheidsbeleid, zoals de geografische situatie (klimaat, beschikbaarheid van natuurlijke hulpbronnen, omvang van de interne markt en afstand tot andere markten). Met niet beïnvloedbaar wordt hier bedoeld dat de omstandigheden niet gewijzigd kunnen worden.

Daarnaast zijn er factoren die wel degelijk beïnvloedbaar zijn en daardoor onderdeel van actief overheidsbeleid kunnen zijn. Belangrijke factoren die genoemd worden zijn adequate infrastructuur, sociaal-economisch beleid (arbeidsmarktbeleid), de kwaliteit van de financiële instituties en de betrouwbaarheid van de overheid. Tegenwoordig wordt in dit rijtje ook steeds meer genoemd "human capital" (kennis), technologie en innovatie.

In diverse landen in Europa en door instituten als het World Economic Forum en de OECD worden deze factoren ingebed in een theoretisch kader waarbinnen voor het land of voor vergelijkbare landen de mogelijkheden en de uitdagingen voor economische groei en welvaart zichtbaar worden.

Voor bovengenoemde factoren worden relevante indicatoren in de analyse van het ondernemersklimaat opgenomen. Zo zouden voor de factor Human Capital als indicatoren kunnen worden opgenomen het percentage hoogopgeleiden, volwasseneneducatie, uitgaven aan onderwijs, productiviteit.

De uitkomsten kunnen worden vergeleken in de tijd, en ook met landen die min of meer vergelijkbaar zijn of die een vergelijkbare concurrentiepositie innemen.

In Ierland wordt al jaren een internationale vergelijking gemaakt van het investeringsklimaat door de National Competitiveness Council op basis van een theoretisch model waarin 140 statistische indicatoren worden gebruikt. In Nederland wordt sinds kort een publicatie over het ondernemingsklimaat verzorgd, in een systeem dat gebaseerd is op het Ierse model, waarin 100 indicatoren zijn opgenomen.

De uitkomsten geven handen en voeten aan een uit te voeren overheidsbeleid ter verbetering van het ondernemersklimaat. De in het begeleidende artikel genoemde conjunctuurindicatoren meten in algemene termen de uitkomsten van dergelijk beleid.

Onveiligheidsperceptie en slachtofferschap

Ellen Maduro

Inleiding

In de Slachtofferenquête die in 2008 door het Centraal Bureau voor de Statistiek werd uitgevoerd is naast aard en omvang van de criminaliteit en het aangiftgedrag ook het aspect van angst en onrust gemeten. Aan de respondenten zijn onder andere vragen gesteld over de veiligheid in hun buurt. Er is gekeken naar de veiligheidsperceptie ten aanzien van de eigen buurt. In een artikel in Modus Magazine jaargang 8 nummer 4 zijn de eerste resultaten verschenen. De volledige publicatie staat op de website⁹ van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

In dit artikel wordt per eiland nagegaan in hoeverre er een verband bestaat tussen onveiligheidsperceptie in de buurt en slachtofferschap. Uitgangspunt voor de beschrijving zijn de vragen die betrekking hebben op de (on)veiligheid in de buurt (bang om alleen thuis te zijn, mening t.a.v. de mate van veiligheid in de buurt, uitgaan 's avonds in de buurt, etc.) en de misdrijven waarbij het huishouden als slachtoffer wordt getroffen (inbraak, poging tot inbraak, diefstal uit tuin, erf, porch).

Algemene onveiligheidsgevoelens ten aanzien van de buurt

Bonaire

Van het totale aantal respondenten geeft 16 procent aan weleens bang te zijn om alleen thuis te zijn. Hiervan (van de 16 procent) is 88 procent vooral 's avonds bang, 6 procent altijd bang en heeft 6 procent geen mening.

Ruim de helft (53%) van de respondenten vindt de buurt sociaal, terwijl 47 procent vindt dat men in de buurt meestal zijn eigen weg gaat.

Van de ondervraagden vindt 31 procent de buurt een beetje onveilig tot zeer onveilig, heeft 17 procent bepaalde straten of plekjes gemeden en heeft 11 procent de laatste keer dat men 's avonds in de buurt uitging uit veiligheidsoverweging iemand meegenomen.

Op de vraag hoe groot men de kans inschat dat men over de komende twaalf maanden het slachtoffer kan worden van inbraak, antwoordt 23 procent dat de kans groot tot zeer groot is. 37 Procent is niet tevreden met het werk van de politie in de buurt.

Curaçao

Minder dan een vijfde deel (17%) is weleens bang om alleen thuis te zijn. Hiervan is 76 procent vooral 's avonds bang, 13 procent altijd bang en 11 procent neutraal.

Circa de helft (47%) vindt dat men elkaar meestal helpt in de buurt en ruim de helft (53%) vindt de buurt niet sociaal.

De helft van de respondenten vindt de buurt een beetje onveilig tot zeer onveilig, 23 procent heeft de laatste keer dat ze 's avonds in de buurt uitging bepaalde straten of plekjes gemeden en 17 procent de laatste keer dat ze 's avonds in de buurt uitging uit veiligheidsoverweging iemand meegenomen.

⁹ www.cbs.an

29 Procent acht de kans dat men over de komende twaalf maanden het slachtoffer kan worden van inbraak groot tot zeer groot. Ruim een derde deel (34%) vindt dat de politie geen goed werk verricht.

Sint Maarten

Ten aanzien van het beeld dat de respondenten hebben over de mate van veiligheid in hun buurt, blijkt dat 30 procent weleens bang is om alleen thuis te zijn. Bijna twee derde deel, 64 procent, is vooral 's avonds bang, 18 procent is altijd bang en 18 procent heeft geen mening. Ruim de helft (54%) is van mening dat men elkaar meestal wel een hand helpt. 46 Procent vindt dat men elkaar niet steunt in de buurt. Van de ondervraagden vindt meer dan een derde deel (37%) de buurt een beetje onveilig tot zeer onveilig. 28 Procent van de respondenten heeft de laatste keer dat men 's avonds in de buurt uitging bepaalde straten of plekjes gemeden en 18 procent heeft uit veiligheidsoverweging iemand meegenomen. Op de vraag hoe groot men de kans inschat dat men over de komende twaalf maanden het slachtoffer kan worden van inbraak, antwoordt 44 procent dat de kans groot tot zeer groot is. Een meerderheid (63%) meent dat de politie geen goed werk verricht.

Tabel 1. Onveiligheidsperceptie algemeen, in procenten

	Bonaire	Curaçao	Sint Maarten
Weleens bang om alleen thuis te zijn	16	17	30
Vindt buurt niet sociaal	47	53	46
Buurt een beetje onveilig tot zeer onveilig	31	50	37
Bepaalde plekjes gemeden	17	23	28
Uit veiligheidsoverweging iemand meegenomen	11	17	18
Kans op inbraak groot tot zeer groot	23	29	44
Niet tevreden met werk van de politie in de buurt	37	34	63

Bron: Slachtofferenquête 2008

Onveiligheidsgevoel in relatie tot slachtofferschap

In deze paragraaf wordt ingegaan op de onveiligheidsperceptie van respondenten die al dan niet het slachtoffer zijn geweest van een misdrijf het huishouden aangaande. Logischerwijs wordt alleen gekeken naar misdrijven waarvan het huishouden slachtoffer wordt, daar het huishouden immers gelinkt is met de buurt waar het betreffende misdrijf al dan niet heeft plaatsgevonden. In dit artikel is een zevental indicatoren gebruikt voor de mate van onveiligheidsperceptie. Het percentage ja-zeggers geeft de mate aan waarin men de buurt onveilig acht. Het onveiligheidsgevoel wordt als indicator beschouwd voor de onveiligheid in de buurt. Slachtoffers en geen slachtoffers worden per indicator telkens met elkaar vergeleken op grand van de mate waarin men aangeeft een onveiligheidsgevoel (antwoord is ja) te hebben.

Uit tabel 2 blijkt dat over het geheel genomen de slachtoffers in vergelijking tot degenen die geen slachtoffer zijn, in hogere mate hun buurt onveilig vindt. Dat hiermee gelijk gezegd kan worden dat onveilige buurten meer last hebben van criminaliteit is onjuist, daar geen uitspraak gedaan kan worden over de richting van het verband. Het feit dat iemand juist vanwege de ervaring met criminaliteit in de buurt een onveilig gevoel krijgt, is even goed mogelijk. Er kan in ieder geval een verband geconstateerd worden tussen onveiligheid in de buurt en slachtofferschap, in die zin dat in geval van slachtofferschap het gevoel van onveiligheid groter is.

Hoewel de percentages per indicator per eiland kunnen verschillen, kan voor alle eilanden gesteld worden dat een verband bestaat tussen slachtofferschap en onveiligheidsgevoel.

Tabel 2. Onveiligheidsperceptie en slachtofferschap, in procenten

	Inbraak				Poging tot inbraak				Diefstal uit tuin, erf, porch			
	slacht-offer		geen slachtoffer		slacht-offer		geen slachtoffer		slacht-offer		geen slachtoffer	
	ja	nee	ja	nee	ja	nee	ja	nee	ja	nee	ja	nee
Onveiligheid buurt												
<i>Onveiligheidsindicatoren</i>												
Bonaire												
Bang alleen thuis	23	77	14	86	26	74	15	85	23	77	14	86
Buurt niet sociaal	47	53	46	54	66	34	45	55	48	52	46	54
Onveilig gevoel buurt	37	63	29	71	37	63	30	70	37	63	29	71
s Avonds alleen uit in de buurt	25	75	19	81	29	71	19	81	31	69	18	82
Vergezeld uitgaan 's avonds	12	88	14	86	24	76	12	88	18	82	12	88
Grote kans op inbraak	38	62	24	76	45	55	25	75	42	58	24	76
Politie doet niet genoeg	71	29	60	40	68	32	62	38	73	27	60	40
Curaçao												
Bang alleen thuis	19	81	16	84	18	82	17	83	17	83	17	83
Buurt niet sociaal	59	41	51	49	56	44	53	47	58	42	52	48
Onveilig gevoel buurt	59	41	47	53	63	37	48	52	58	42	48	52
s Avonds alleen uit in de buurt	36	64	28	72	40	60	28	72	35	65	28	72
Vergezeld uitgaan 's avonds	23	77	21	79	29	71	20	80	26	74	20	80
Grote kans op inbraak	52	48	28	72	47	53	33	67	46	54	32	68
Politie doet niet genoeg	71	29	63	37	71	29	65	35	68	32	65	35
Sint Maarten												
Bang alleen thuis	32	68	29	70	32	68	29	71	30	70	30	70
Buurt niet sociaal	53	47	44	56	47	53	46	54	51	49	45	55
Onveilig gevoel buurt	44	56	36	64	48	52	36	64	49	51	35	65
s Avonds alleen uit in de buurt	37	63	35	65	48	52	34	66	47	53	33	67
Vergezeld uitgaan 's avonds	25	75	22	78	29	71	22	78	25	75	22	78
Grote kans op inbraak	70	30	54	46	71	29	56	44	75	25	54	46
Politie doet niet genoeg	71	29	62	38	76	24	62	38	78	22	61	39

Bron: Slachtofferenquête 2008

Conclusie

Onderling zijn ten aanzien van de veiligheidsindicatoren verschillen tussen de eilanden voor wat betreft de mate van onveiligheidsperceptie van respondenten van hun buurt. De percentages verschillen. Voor alle eilanden is echter sprake van een verband tussen veiligheidsperceptie en slachtofferschap. Wanneer men voor de onveiligheidsindicatoren het aandeel ja-zeggers bij de slachtoffers vergelijkt met het percentage ja-zeggers bij de respondenten die geen slachtoffer zijn geweest van de betreffende misdrijven, constateert men dat bij de slachtoffers de percentages hoger liggen dan bij de geen slachtoffers. Slachtoffers uiten een hogere mate van onveiligheidsgevoel dan geen slachtoffers.

Vacature eigenschappen van de meest voorkomende beroepen op de arbeidsmarkten van Curaçao, Bonaire en Sint Maarten.

Zaida Lake

Inleiding

In maart 2006 heeft het Centraal Bureau voor de Statistiek een Vacatureonderzoek in Curaçao, Bonaire en Sint Maarten gehouden. Het Vacatureonderzoek is een onderzoek onder bedrijven met het doel om de omvang en structuur van de vacatures op de arbeidsmarkt te meten.

Vacature eisen zullen afhankelijk van de beroepsgroep weinig veranderen. Dit is bijvoorbeeld het geval bij vacatures voor hooggeschoolde beroepen, waarbij over het algemeen het hebben van diploma nog altijd een belangrijke vereiste is.

Dit artikel heeft als doel om aan de hand van de resultaten van het Vacatureonderzoek van 2006, de vacature eigenschappen van de meest voorkomende beroepsgroepen op de arbeidsmarkten van de drie eilanden te analyseren. Tevens zullen de resultaten van de verschillende eilanden met elkaar worden vergeleken.

Het gaat in totaal om drie gekozen beroepsgroepen, te weten:

- *Managers/Deskundigen/Assistent deskundigen,*
- *Vak –en Handwerklieden, en*
- *Supervisors/Klerken/Dienstverlenende beroepen.*

De groep ‘Overig’ in de tabellen is in dit geval een restpost en zal niet in de beschrijvingen worden meegenomen.

De vacatureeigenschappen die in de analyse zullen worden betrokken, zijn:

- *‘het wel of niet hebben van een diploma’,*
- *‘het wel of niet hebben van werkervaring’,*
- *‘aantal werkuren per week’,*
- *‘economische positie behorend tot de vacature’*
- *‘het wel of niet lokaal moeilijk op te vullen van de vacature’.*

Methodologie

De beroepsclassificatie is ontleend aan de ISCO-88. Kenmerkend voor de ISCO classificatie is dat de beroepsgroepen oplopen van beroepen met relatief lage opleidingseisen, zoals de Vakkundige beroepen, naar beroepen met relatief hoge opleidingseisen zoals Deskundigen.

De resultaten van het Vacatureonderzoek van Curaçao zijn aangepast aan de gewijzigde bevolkingscijfers van 2006 en de totalen zullen derhalve enigszins afwijken van al eerder gepubliceerde cijfers.

In de analyse is gebruik gemaakt van percentages in plaats van absolute aantallen vanwege de relatief kleine aantallen, en om de vergelijking tussen verschillende eilanden, te kunnen maken. In de tekst worden per eiland allereerst de verschillen in de totale percentages beschreven en daarna de percentages per beroepsgroep.

Er is voor dit artikel niet gekeken naar het significantie niveau van de uitspraken (de Chi-square). De uitspraken zijn derhalve slechts indicatief.

Vacature eisen per beroepsgroep 2006

Vacature eis 'wel of geen diploma'

Eén van de vragen die in het Vacatureonderzoek wordt gesteld is de vraag of bij de invulling van de vacature een diploma wordt vereist.

Tabel 1 Vacatures per beroepsgroep naar wel of geen diploma vereist, 2006									
	Bonaire			Curaçao			Sint Maarten		
	Wel	Geen	Totaal	Wel	Geen	Totaal	Wel	Geen	Totaal
Managers/Deskundigen/ Assistent deskundigen	77	23	100	89	11	100	89	11	100
Supervisors/Klerken/ Dienstverleners	65	35	100	39	61	100	54	46	100
Vak en Handwerklieden	9	91	100	31	69	100	5	95	100
Overig	7	93	100	20	80	100	4	96	100
Totaal	28	72	100	50	50	100	37	63	100

Uit tabel 1 blijkt dat per eiland de antwoorden verschillen. In Curaçao is de verdeling tussen de vereiste van het wel en het niet hebben van een diploma gelijk verdeeld. De helft van de vacatures vereist wel een diploma en de andere helft niet. Voor Sint Maarten liggen de percentages verder uit elkaar; 63 procent vereist geen diploma terwijl voor 37 procent van de gevallen dit wel het geval is. In Bonaire liggen de percentages het verst uit elkaar. Bij bijna driekwart van de vacatures wordt geen diploma vereist, bij ruim een kwart wel.

De bovengenoemde percentages worden beïnvloed door het type beroep. Voor alle eilanden geldt dat de overgrote meerderheid van de vacatures voor Managers, Deskundigen en Assistent deskundigen wel een diploma wordt vereist (77 procent voor Bonaire, 89 procent voor zowel Curaçao als Sint Maarten).

Aan de andere kant geldt voor alle eilanden dat de overgrote meerderheid van de vacatures voor Vak- en Handwerklieden juist geen diploma wordt vereist. Dit geldt overigens in mindere mate voor Curaçao (69 procent) dan voor de andere eilanden.

Voor wat betreft de vacatures voor Supervisors, Klerken en Dienstverleners zijn er grote verschillen tussen de eilanden. Voor de arbeidsmarkt van Curaçao geldt dat voor 61 procent van de vacatures voor beroepen in deze beroepsgroep geen diploma wordt vereist. Het tegenovergestelde is waar voor Bonaire. Vijf en zestig procent vereist wel een diploma. In Sint Maarten liggen, wat deze beroepsgroep betreft, de percentages niet ver uit elkaar (respectievelijk 54 wel en 46 procent geen diploma).

Vacature eis naar werkervaring

Een tweede belangrijke vereiste voor verschillende bedrijven is dat de kandidaat werkervaring heeft. Tabel 2 geeft een overzicht van de mate waarin dat per eiland verschilt.

Tabel 2 Vacatures per beroepsgroep naar wel of geen werkervaring vereist, 2006									
	Bonaire			Curaçao			Sint Maarten		
	Wel	Geen	Totaal	Wel	Geen	Totaal	Wel	Geen	Totaal
Managers/Deskundigen/ Assistent deskundigen	63	37	100	75	25	100	84	16	100
Supervisors/Klerken/ Dienstverleners	48	52	100	60	40	100	76	24	100
Vak en Handwerklieden	98	2	100	77	23	100	57	43	100
Overig	53	47	100	33	67	100	69	31	100
Totaal	75	26	100	64	36	100	70	30	100

Bij de meeste vacatures wordt wel werkervaring vereist. Dit geldt vooral voor Bonaire en Sint Maarten. Voor Sint Maarten geldt, dat bij 70 procent van de vacatures werkervaring wordt vereist. In Bonaire is dat driekwart en in Curaçao 64 procent.

Een nadere beschrijving per beroepsgroep en per eiland laat zien dat vacatures voor hooggeschoolde beroepen (Managers, Deskundigen en Assistent deskundigen) werkervaring een belangrijke vereiste is op alle eilanden.

Voor wat betreft de beroepsgroep Vak- en Handwerklieden, wordt werkervaring op alle drie eilanden in verschillende mate vereist. Opvallend is het hoge percentage (98%) van Bonaire in vergelijking met de 77 procent voor Curaçao en 57 procent voor St.Maarten..

Bij de vacatures voor Supervisors, Klerken en Dienstverleners, wordt in Sint Maarten meer nadruk gelegd op werkervaring (76 procent) dan op de andere eilanden (respectievelijk 48 procent in Bonaire en 60 procent in Curaçao). In Bonaire weegt kennelijk het hebben van een diploma zwaarder dan werkervaring, wat dit type beroepen betreft.

Aantal werkuren per week

In het Vacature onderzoek is ook gevraagd naar het aantal werkuren per week. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen een werkweek van minder dan 40 uren en een werkweek van 40 uren en meer.

Tabel 3 Vacatures per beroepsgroep en aantal werkuren per week. 2006									
	Bonaire			Curaçao			Sint Maarten		
	<40	40+	Totaal	<40	40+	Totaal	<40	40+	Totaal
Managers/Deskundigen/ Assistent deskundigen Supervisors/Klerken/ Dienstverleners	33	67	100	9	91	100	16	84	100
Vak en Handwerklieden	10	90	100	15	85	100	6	94	100
Overig	0	100	100	3	97	100	0	100	100
Totaal	4	96	100	24	76	100	10	90	100
	7	93	100	13	87	100	6	94	100

Voor alle drie eilanden geldt voor de meeste vacatures een werkweek van 40 uren per week of meer (zie tabel 3). Een relatief klein aantal vereist minder dan 40 uren per week. In Curaçao is dat 13 procent, in Sint Maarten 6 procent en in Bonaire 7 procent.

Voor alle beroepsgroepen geldt dat voor de overgrote meerderheid van de vacatures een 40 urige werkweek of meer wordt vereist. Opvallend is dat in het geval van de Vak- en Handwerklieden en van de Supervisors, Klerken en Dienstverleners, voor alle eilanden geldt dat dit type beroepen voor bijna 100 procent alleen in de vorm van een 40-urige werkweek kan worden uitgeoefend.

Vacatures naar economische positie

De economische positie van de vacatures is in dit artikel onderverdeeld in slechts twee groepen, te weten 'vaste dienst' en 'geen vaste dienst'.

Deze variabele beoogt inzicht te verschaffen in de mate van 'flexibilisering' van arbeidsverhoudingen op de arbeidsmarkt. Een groot percentage 'geen vaste dienst' duidt op een hoge mate van flexibele arbeidsverhoudingen voor de betreffende vacature.

Tabel 4 Vacatures naar beroepsgroep en economische positie. 2006									
	Bonaire			Curaçao			Sint Maarten		
	Vaste dienst	Geen vaste dienst	Totaal	Vaste dienst	Geen vaste dienst	Totaal	Vaste dienst	Geen vaste dienst	Totaal
Managers/Deskundigen/ Assistent deskundigen Supervisors/Klerken/ Dienstverleners	60	40	100	59	41	100	30	70	100
Vak en Handwerklieden	28	72	100	57	43	100	41	59	100
Overig	16	84	100	35	65	100	84	16	100
Totaal	13	87	100	48	52	100	22	78	100
	23	77	100	53	47	100	52	48	100

Uit tabel 4 komt naar voren dat de arbeidsmarkt van Bonaire zich kenmerkt door een grotere mate van flexibilisering dan de arbeidsmarkten van Curaçao en Sint Maarten. Bij ruim driekwart van de vacatures wordt geen vaste dienstbetrekking geboden'. In Curaçao en in Sint Maarten is dat bijna de helft.

Ook op het niveau van de beroepsgroepen zijn er verschillen tussen de eilanden.

Op het niveau van de beroepsgroepen Managers, Deskundigen en Assistent deskundigen, blijkt dat in Curaçao en in Bonaire respectievelijk 41 en 40 procent 'geen vaste dienst' betreft.

In Sint Maarten is de situatie anders. Op dit niveau is sprake van een grote mate van flexibilisering. Immers 70 procent van de Vacatures betreft geen vaste dienst Dit is opvallend want uit de eerder in dit artikel toegelichte resultaten kwam juist een vrij 'formeel' beeld van de vacature eigenschappen van bovengenoemde beroepsgroepen naar voren, zoals het hebben van een diploma, werkervaring, en relatief lange werkuren per week. Uit een diepere analyse van de cijfers uit het Vacatureonderzoek blijkt dat de meerderheid (53 procent) van de vacatures in deze beroepsgroep, vacatures op contractbasis zijn.

Het tegenovergestelde is waar voor de beroepsgroep Vak-en Handwerklieden. Uit tabel 4 blijkt dat 84 procent van de vacatures voor deze beroepsgroep in Sint Maarten juist 'vaste dienst' betreft; het hoogste percentage van alle eilanden. Bij de andere eilanden geldt de tegenovergestelde conclusie. In Bonaire betreft 83 procent van de vacatures behorend bij deze beroepsgroep 'geen vaste dienst' en in Curaçao is dat 65 procent.

Ten aanzien van vacatures in de beroepsgroep Supervisors, Klerken en Dienstverleners geldt alleen in Bonaire dat de meerderheid (73 procent)'geen vaste dienst' betreft. In Curaçao is het percentage 43 procent en in Sint Maarten 58 procent. In Curaçao en Sint Maarten is de arbeidsmarkt voor dit type beroepen dus minder geflexibiliseerd dan in Bonaire.

Vacatures die lokaal wel of niet moeilijk zijn op te vullen

In het Vacatureonderzoek is ook gevraagd in hoeverre de bedrijven vinden dat de vacatures lokaal moeilijk zijn op te vullen.

Tabel 4 Vacatures naar beroepsgroep en wel of niet lokaal moeilijk op te vullen, 2006									
	Bonaire			Curaçao			Sint Maarten		
	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal
Managers/Deskundigen/ Assistente deskundigen	30	70	100	45	55	100	61	39	100
Supervisors/Klerken/ Dienstverleners	54	46	100	34	66	100	35	65	100
Vak en Handwerklieden	95	5	100	27	73	100	88	12	100
Overig	87	13	100	22	78	100	64	36	100
Totaal	78	22	100	35	65	100	59	41	100

De antwoorden in Bonaire wijken behoorlijk af van die van de overige eilanden. Uit de resultaten in tabel 5 komt naar voren dat in Bonaire 78 procent van de vacatures, naar de mening van de bedrijven, lokaal moeilijk zijn op te vullen. In Curaçao liggen de verhoudingen heel anders. ‘Slechts’ 35 procent van de vacatures is lokaal moeilijk op te vullen. Sint Maarten registreert iets meer ‘moeilijk op te vullen’ vacatures dan Curaçao, namelijk 59 procent, maar ligt nog steeds ver beneden het niveau van Bonaire.

Bij nadere analyse op het niveau van de beroepsgroepen, blijkt dat voor wat betreft de beroepsgroep Managers, Deskundigen en Assistent deskundigen de arbeidsmarkt van Bonaire afwijkt van de arbeidsmarkten van Curaçao en Sint Maarten. Want uit tabel 4 blijkt dat 70 procent van de vacatures voor dit type beroep volgens de bedrijven lokaal niet moeilijk is op te vullen. In Curaçao ligt het percentage op ruim de helft en in Sint Maarten blijkt het tegenovergestelde, namelijk 60 procent..

Vacatures voor Vak- en Handwerklieden blijkt in Bonaire wel moeilijk op te vullen zijn (95 procent). Dit geldt ook voor Sint Maarten (88 procent). In Curaçao is de situatie juist omgekeerd. De vacatures zijn voor de meerderheid (55 procent) lokaal niet moeilijk op te vullen.

Voor alle drie eilanden geldt dat vacatures voor Supervisor, Klerken en Dienstverleners lokaal niet moeilijk zijn op te vullen. De percentages liggen per eiland niet ver uit elkaar. Enige uitzondering vormt Sint Maarten, waar ongeveer 60 procent lokaal wel moeilijk is op te vullen.

Samenvatting

Dit artikel heeft als doel om de vacatures in Curaçao, Bonaire en Sint Maarten, op het niveau van de beroepsgroepen, te beschrijven. De nadruk ligt op het beschrijven van de eigenschappen van vacatures voor de meest voorkomende beroepsgroepen op de drie arbeidsmarkten. Deze zijn ‘Managers, Deskundigen en Assistent deskundigen’, ‘Vak- en Handwerklieden’ en ‘Supervisors, Klerken en Dienstverleners’.

De vacature eigenschappen die worden onderzocht zijn ‘het wel of niet vereisen van een diploma’, ‘het wel of niet vereisen van werkervaring’ ‘aantal werkuren per week’, ‘economische positie’ en of de vacatures ‘lokaal wel of niet moeilijk zijn te vullen’.

Uit de resultaten is naar voren gekomen dat voor wat betreft de beroepsgroep ‘Managers, Deskundigen en Assistent deskundigen’ in nagenoeg alle eilanden nadruk ligt op het hebben van een diploma.

Ook het hebben van werkervaring weegt mee, zei het, minder in Bonaire dan in de andere drie eilanden. Voor de meeste vacatures in deze beroepsgroep geldt tevens dat deze 40 uren werkweek vereisen. Dit geldt vooral voor Curaçao en Sint Maarten en in mindere mate voor Bonaire.

De meeste vacatures in Curaçao en Bonaire betreft een ‘vaste dienst’ aanstelling. In Sint Maarten is juist het tegenovergestelde het geval; het overgrote deel betreft ‘geen vaste dienst’, maar contract.

Vacatures voor dit type beroep zijn in Bonaire en in Curaçao lokaal niet moeilijk op te vullen, maar in Sint Maarten juist wel.

Vacatures voor 'Vak- en Handwerklieden', vereisen voor het overgrote deel geen diploma. Dit vooral voor Bonaire en Sint Maarten.

Daarentegen is werkervaring wel een grote vereiste, vooral in Bonaire.

Voor nagenoeg alle vacatures geldt een 40 urige werkweek of langer.

Het grootste gedeelte betreft 'geen vaste dienst' aanstelling, behalve in Sint Maarten.

In Bonaire en Sint Maarten vindt het grootste gedeelte van de bedrijven dat vacatures voor Vak- en Handwerklieden lokaal moeilijk zijn op te vullen. In Curacao is het aandeel minder.

De beroepsgroep 'Supervisors, Klerken en Dienstverleners' wijken op bijna alle eigenschappen af van de overige twee beroepsgroepen. Er wordt weinig nadruk gelegd op het hebben van een diploma.

Ook werkervaring wordt minder vereist, behalve in Sint Maarten.

De meeste zijn gebaseerd op een 40-urige werkweek of langer. Dit geldt voor alle drie eilanden in nagenoeg dezelfde mate.

Ongeveer de helft betreft 'geen vaste dienst'. Dit geldt nagenoeg voor alle drie eilanden, maar meer in Bonaire.

Ten aanzien van de moeilijkheidsgraad om deze type vacatures lokaal op te vullen, vindt iets minder dan de helft van de bedrijven in Bonaire dat deze lokaal niet moeilijk is op te vullen. In Curaçao en in Sint Maarten is een grotere meerderheid deze mening toegedaan.

Verkeer en verkeersveiligheid in Curaçao

Ellen Maduro

Inleiding

In het Modus Statistisch Magazine jaargang 7, nummer 4 is aandacht besteed aan het verkeer in Curaçao van de periode 2002-2006. Het huidige artikel is voor een deel een update (tot en met 2008) van het vorige. Tevens worden de verkeersovertredingen nader bekeken.

Behalve de verkeersstatistieken van de Curaçao Road Services (CRS), de Vereniging Veilig Verkeer Curaçao (VVV) en de wagenparkgegevens van het Ontvangerskantoor, is ook het Jaarverslag van het Openbaar Ministerie van de Nederlandse Antillen geraadpleegd.

Een stukje geschiedenis

Na 1910 reed de eerste auto over de Curaçaosche wegen. Voorheen legde de bevolking lange afstanden af te voet. Van Bandariba en Bandabou liep men naar Otrobanda en Punda en terug. Wat later deed de ezel dienst als vervoermiddel. De meer welgestelden gebruikten paard en muilezel om zich te verplaatsen. Men maakte karretjes met zitplaatsen en vrachtruimte, waardoor personen en vracht tegelijkertijd vervoerd konden worden. In 1920 had men op Curaçao 200 auto's. In 30 jaar tijd (1950) is dit tot 35 maal zoveel opgelopen (7000).

De verkeersdrukke heeft de overheid ertoe gebracht wegen aan te leggen en verkeersborden en -lichten te plaatsen. (Bron: Vereniging Veilig Verkeer Curaçao).

Bijna zes decennia later (2008) rijden circa 11 maal zoveel personenauto's (76520) rond op het eiland.

Tabel 1 Aantal geregistreerde motorrijtuigen 2002-2008 * per december 31

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Mutatie 2002-2008 in %
Curaçao								
Personenauto's	62211	53259	60590	64931	67328	70515	76520	+23
Motor lorries en pick-ups	15028	11713	12785	13578	14565	15066	15405	+2,5
Motorbussen	430	445	438	486	493	435	439	+2,1
Taxi's	196	199	191	186	194	192	190	-3,1
Overige motorrijtuigen	191	166	207	299	.	285	296	+55
Motorfietsen, incl. mopeds	1027	891	1037	1166	1365	1531	1754	+70,8
Bron: Ontvangerskantoor								
*) Exclusief motorvoertuigen in het bezit van de overheid								

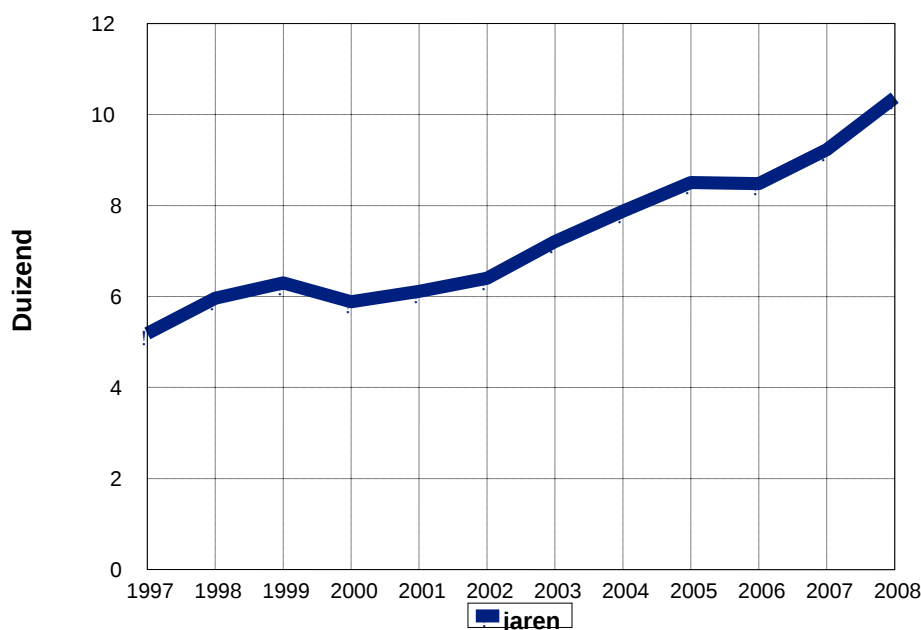
Behalve voor de categorie taxi's is voor alle categorieën voertuigen een toename waarneembaar van 2002 tot 2008. Voor motorfietsen, overige motorrijtuigen en personenauto's is de stijging respectievelijk ruim 70, 55 en 23 procent.

Aantal verkeersongelukken per jaar

Terwijl het wagenpark zich uitbreidt, neemt het aantal verkeersongevallen jaarlijks toe.

In 12 jaar tijd is het aantal verkeersongevallen meer dan verdubbeld, van 5188 in 1997 naar 10730 in 2008. Gemiddeld zijn er 7293 aanrijdingen per jaar, hetgeen neerkomt op een daggemiddelde van 20 ongevallen.

Grafiek 1 Aantal verkeersongevallen per jaar 1997 - 2008

Slachtoffers in het verkeer

Het aantal slachtoffers dat met de ambulance naar het ziekenhuis is vervoerd is na een toename in 2006 vanaf 2007 weer aan het dalen. Het aandeel dat in het ziekenhuis is opgenomen is gestegen van 17,8 procent in 2002 naar 27 procent in 2008. Dit is een indicatie dat in de afgelopen jaren ongelukken van relatief ernstiger graad zijn.

Het aantal doden in het verkeer laat per jaar een schommeling zien. In 2004 waren er in totaal 30 verkeersdoden. In 2008 was het aantal doden in het verkeer achttien. Opvallend is het relatief hoge aandeel vrouwen, vergeleken met de jaren daarvoor.

Tabel 2 Aantal slachtoffers bij verkeersongelukken met dodelijke afloop naar geslacht slachtoffer

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Aantal verkeersongelukken	6404	7207	7876	8507	8480	9225	10370
Met ambulance vervoerd	1153	1095	1033	899	1037	985	958
In het ziekenhuis opgenomen	205	176	194	160	243	268	259
In procenten	17.8	16.1	18.8	17.8	23.4	27.2	27.0
Totaal aantal doden	22	26	30	16	25	23	18
Man	20	20	27	14	21	18	10
Vrouw	2	6	3	2	4	5	8

**Bron: Vereniging Veilig Verkeer Curaçao
Curaçao Road Services**

Verkeersmisdrijven en overtredingen

Het Openbaar ministerie van de Nederlandse Antillen publiceert in haar jaarverslag cijfers omtrent verkeersmisdrijven en -overtredingen. De cijfers vloeien gedeeltelijk voort uit het geautomatiseerd bedrijfsprocessensysteem (Priem) en gedeeltelijk uit handmatig verzamelde gegevens. Hoewel het automatiseringsproces nog niet helemaal is afgerond, geven de cijfers een indicatie van ontwikkelingen inzake verkeerscriminaliteit.

Terwijl het aantal aangebrachte misdrijven vanaf 2006 telkens is gestegen, is sprake van een daling van het aantal aangebrachte verkeersmisdrijven (tabel 3). De verkeersovertredingen zijn na een daling met ruim een vierde deel, in 2008 meer dan verdubbeld. Er moet wel rekening mee worden gehouden dat de enorme toename mogelijksterwijs te wijten is aan de opsporingsintensiteit. Bovendien moet ook het zich steeds uitbreidende wagenpark in beschouwing worden genomen.

Het verslag doet verder geen melding van soort misdrijf en overtreding.

De Curaçao Road Services registreert het aantal gevallen van doorrijden na ongeval. Ondanks schommelingen door de jaren heen tonen de cijfers met name in de laatste drie jaren een stijgende lijn.

Conclusie

Naarmate het wagenpark zich uitbreidt, neemt het aantal verkeersongevallen jaarlijks toe. In 12 jaar tijd is het aantal

verkeersongevallen meer dan verdubbeld. Het aantal gevallen van doorrijden na een ongeval, zoals door CRS gedefinieerd, is in de laatste drie jaren ook gestegen.

Het aandeel personen dat in het ziekenhuis is opgenomen (t.o.v. het aantal dat met de ambulance is vervoerd) is over de periode 2002-2008 met ruim 9 procentpunten gestegen. Dit wijst in de richting van verkeersongelukken van relatief ernstiger graad. In 2008 is het aandeel vrouwen in verkeersongelukken met een dodelijke afloop beduidend hoger dan in de jaren daarvoor.

Terwijl het aantal aangebrachte misdrijven een daling vertoont, is voor de verkeersovertredingen sprake van een stijgende lijn. Dit zegt mogelijksterwijs meer over de intensiteit waarmee de opsporingsambtenaren verkeerscontroles uitvoeren.

Tabel 3. Aangebrachte verkeersmisdrijven¹⁰ en overtredingen¹¹

	2006	2007	2008
Curaçao			
Verkeersmisdrijven (1)	88	64	37
Totaal aantal misdrijven (2)	802	839	902
Verkeersmisdrijven in % (1)/(2)	11,0	7,6	4,1
Verkeersovertredingen	11385	8402	18121

Bron: Openbaar Ministerie Nederlandse Antillen

Tabel 4. Aantal doorrijdingen na een ongeval¹² per jaar

Jaar	Aantal gevallen
1997	208
1998	357
1999	460
2000	416
2001	388
2002	383
2003	517
2004	717
2005	591
2006	684
2007	817
2008	989

Bron: Curaçao Road Services

¹⁰ Onder verkeersmisdrijven vallen o.a. doorrijden na een ongeluk, iemand aanrijden a.g.v. door rood licht gaan.

¹¹ Onder verkeersovertredingen vallen o.a. verkeerd parkeren, o.i.v. alcohol, door rood licht rijden, aan de telefoon tijdens het rijden.

¹² De CRS-definitie van "doorrijden na een ongeval" verschilt van de strafrechtelijke definitie. Het betreft alle gevallen waarin de veroorzaker van een ongeluk zijn verantwoordelijkheid niet nakomt, door weg te rijden, alleen een telefoonnummer (soms zelfs een verkeerd nummer) achter te laten, etc.

Internationale economische ontwikkelingen

Analyse reële bruto binnenlands product 2006 -2009 en vooruitblik op 2010 en 2011

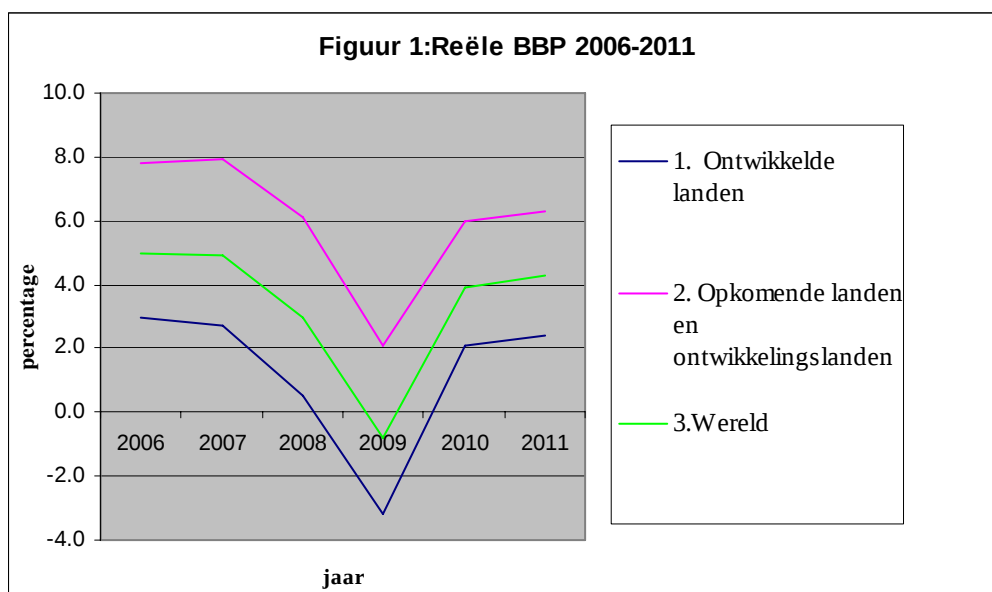
Lorette Ford

Inleiding

Dit artikel geeft op wereldniveau een analyse van het reële bruto binnenlands product (BBP) van 2006 tot en met 2009 en een vooruitblik op 2010 en 2011. Hierbij zijn twee groepen van landen onder de loupe genomen, t.w:

- 1. De ontwikkelde landen: hieronder vallen de US, de Europese Unie, Japan, het Verenigd Koninkrijk, Canada en de overige ontwikkelde landen (o.a de NIE Newly Industrialized Asian Economies).*
- 2. De opkomende landen en ontwikkelingslanden waaronder Afrika, Centraal en Oost Europa, Verenigde Onafhankelijke Staten¹³, Opkomend Azië¹⁴, het Midden Oosten, en Latijns Amerika en het Caribische Gebied.*

Er is gebruik gemaakt van cijfers en analyses uit de "World Economic Outlook" van april 2007, april 2008, oktober 2009 en januari 2010 van het Internationale Monetaire Fonds (IMF) en de "Regional Economic Outlook Western Hemisphere" van april 2008.

¹³ o.a Rusland, Ukraine, Kazachstan, Belarus, Turkmenistan

¹⁴ deze groep wordt gevormd door China, Zuid-Azië (India, Pakistan, Bangladesh), Asean5 (Indonesië, Thailand, Filipijnen, Malaysia en Vietnam)

Ontwikkeling reële BBP 2006-2009

De periode 2006-2009 kenmerkt zich door een economische recessie die in de VS ontstond met het instorten van de huizenmarkt in augustus 2007. De instorting van de huizenmarkt heeft als gevolg gehad dat hypotheekkosten niet langer opgebracht konden worden. Hypotheekbanken gingen failliet en Amerikaanse beurzen vertoonden een sterke daling. De effecten van de crisis waren o.a. de volgende:

- ineenstorten van het vertrouwen in de economie
- terugvallen van de vraag van de consumenten
- afname van de wereldhandel
- dalende grondstofprijzen, w.o ruwe olie
- dalend exportvolume en
- aangetaste aandelenmarkten

Vanwege de internationale economische relatie die de VS met de rest van de wereld onderhoudt, heeft de crisis ook doorgewerkt in andere delen van de wereld. Dit alles heeft ertoe geleid dat de wereldeconomie steeds verder achteruit ging. Vanwege daling in consumptie en investeringen krimpt de wereldeconomie steeds verder in tot een niveau van -0,8 procent in 2009, het laagste ooit gemeten sinds de tweede wereldoorlog.

Deze achteruitgang is vooral te wijten aan een inkrimping in de economie van de ontwikkelde landen, van 3,0 procent in 2006 naar - 3,2 procent in 2009. In de opkomende en ontwikkelingslanden is er nog sprake van een groei van 2,1 procent in 2009, maar ook voor deze groep landen is 2009 een dieptepunt. (zie grafiek 1).

Hieronder volgt een nadere analyse van de reële groei van het BBP in deze twee groepen van landen.

Ontwikkelde landen

In deze groep is in alle landen de reële groei onder de nul procent. Het zijn vooral Japan, het Verenigd Koninkrijk en de Europese Unie die sterk achteruit zijn gegaan. Japan noteert een achteruitgang van 7,7 procentpunten en wel van 2,4 procent in 2006 naar -5,3 procent in 2009. Ook het Verenigd Koninkrijk gaat er met 7,7 procentpunten op achteruit, van 2,9 procent in 2006 naar -4,8 procent in 2009.

In de Europese Unie is de economie met bijna 7 procentpunten gedaald, van 2,8 procent in 2006 naar - 3,9 procent in 2009. Vooral Duitsland en Italië zijn verantwoordelijk voor deze achteruitgang (zie tabel 1).

Canada's economie krimpt van 2,8 procent in 2006 naar -2,6 procent in 2009, een terugval van 5,4 procentpunten. Ook de economie van de VS stort in met 5,4 procentpunten, van 2,9 procent in 2006 naar -2,5 procent in 2009.

Tabel 1. Bruto Binnenlands Product, Reëel 2006-2011

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
<i>1. Ontwikkelde landen, waarvan:</i>						
Verenigde Staten	2,9	2,2	0,4	-2,5	2,1	2,4
Europese Unie	2,8	2,6	0,6	-3,9	1,0	1,6
<i>Duitsland</i>	3,2	2,5	1,2	-4,8	1,5	1,9
<i>Frankrijk</i>	2,4	2,3	0,3	-2,3	1,4	1,7
<i>Italië</i>	2,0	1,6	-1,0	-4,8	1,0	1,3
<i>Spanje</i>	4,0	3,6	0,9	-3,6	-0,6	0,9
Japan	2,4	2,1	-1,2	-5,3	1,1	2,2
Verenigd Koninkrijk/Engeland	2,9	3,1	0,5	-4,8	1,3	2,7
Canada	2,8	2,7	0,4	-2,6	2,6	3,6
Overige ontwikkelde landen	3,8	3,9	1,7	-1,3	3,3	3,6
<i>Subtotaal</i>	3,0	2,7	0,5	-3,2	2,1	2,4
<i>2. Opkomende landen en ontwikkelingslanden, waarvan:</i>						
Afrika	5,9	6,2	5,2	1,9	4,3	5,3
Centraal en Oost Europa	6,6	5,8	3,1	-4,3	2,0	3,7
Verenigd Onafhankelijke Staten	8,2	8,5	5,5	-7,5	3,8	4,0
Opkomend Azië	9,6	9,7	7,9	6,5	8,4	8,4
<i>China</i>	11,6	13,0	9,6	8,7	10,0	9,7
<i>India</i>	9,8	9,4	7,3	5,6	7,7	7,8
Midden Oosten	5,8	5,8	5,3	2,2	4,5	4,8
Latijns Amerika en Caribische Gebied	5,5	5,6	4,2	-2,3	3,7	3,8
<i>Brazilië</i>	4,0	5,7	5,1	-0,4	4,7	3,7
<i>Mexico</i>	5,1	3,3	1,3	-6,8	4,0	4,7
<i>Subtotaal</i>	7,8	7,9	6,1	2,1	6,0	6,3
<i>Totaal</i>	5,0	4,9	3,0	-0,8	3,9	4,3

Opkomende en ontwikkelingslanden

De economie in deze groep landen is in genoemde periode weliswaar afgenomen, maar is enigszins nog matig (-0,8 procent in 2009).. Het zijn Opkomend Azië, het Midden-Oosten en Afrika die met respectievelijk 6,5, 2,2 en 1,9 procent groeien. Binnen de groep "Opkomend Azië" zijn het vooral China (8,7 om 5,6 %) en India opvallen. China's economie waar export naar de Verenigde Staten ongeveer 20% uitmaakt van de totale export groeit met bijna 9 procent in 2009. In 2007 is de groei in China het hoogst, namelijk 13 procent.

Algemeen kan worden gezegd dat in de "opkomende en ontwikkelingslanden" het jaar 2007 een goed jaar was. De economie in de meeste landen bereikt in dit jaar een hoogtepunt, om vervolgens in 2008 af te zwakken. Landen die verantwoordelijk zijn voor de negatieve groei in 2009 zijn met name de Verenigde Onafhankelijke Staten, "Centraal en Oost Europa" en "Latijns Amerika en Caribische Gebied". De Verenigde Onafhankelijke Staten is het sterkst achteruit gegaan met 15,7 procentpunten,

van 8,2 procent in 2006 naar -7,5 procent in 2009. In 2007 noteerde dit land nog een groei van 8,5 procent.

De economie in “Centraal en Oost Europa” vertoont een achteruitgang van 10,9 procentpunten tot een niveau van -4,3 procent in 2009. Latijns Amerika 's economie gaat met 7,8 procentpunten achteruit van 5,5 procent in 2006 naar -2,3 procent in 2009. In deze groep is het vooral Mexico wier economie sterk achteruitgaat van 5,5 procent in 2006 naar -6,8 procent in 2009.

Verwachting 2010-2011

De wereldeconomie zal met name dankzij de opkomende Aziatische landen enigszins uit het dal klimmen. Het herstel echter gaat niet overal even snel. Geen enkel land zal de komende 2 jaren nog op het niveau van vóór de recessie komen. Volgens de cijfers van het IMF wordt voor 2010 en 2011 een economische groei van rond de 4 procent verwacht.

Ontwikkelde landen

Uit analyse van tabel 1 blijkt dat het de opkomende landen zijn waaraan deze groei is te danken. Het reële BBP in deze groep van landen zal met 6,0 procent stijgen. Landen die verantwoordelijk zijn voor deze 6,0 procent groei liggen in de groep van Opkomend Azië, die met 8,4 procent reëel vooruitgaan. De economie van China zal met 10,0 procent stijgen en India met 7,7 procent. Het is vooral de sterke binnenlandse vraag in beide landen die een bijdrage levert aan deze positieve ontwikkelingen.

Opkomende en ontwikkelingslanden

De economie in de ontwikkelde landen zal met ruim 2 procent toenemen. Landen aan wie deze groei toegeschreven kan worden zijn de “Overige ontwikkelde” landen, Verenigde Staten, Canada, het Verenigd Koninkrijk en Japan. In 2010 zal hun economie met respectievelijk 3,3, 2,1, 2,6, 1,3 en 1,1 procent groeien. In 2011 staan ook deze 5 landen aan kop hoewel de “Overige ontwikkelde landen (3,6%), Canada (3,6%) en het Verenigd Koninkrijk (2,7%) sterker zullen groeien dan de VS (2,4%) en Japan (2,2%).

Binnen de Europese Unie zijn het vooral Duitsland en Frankrijk die in beide jaren opvallen. Hoewel Spanje in 2011 een positieve groei zal doormaken, is het in 2010 één van de weinige landen in de Europese Unie die onder de recessie zal blijven.

Samenvatting en conclusie

In de ontwikkelde landen vind er een steeds verdere achteruitgang van de economie plaats tussen 2006 en 2009. Het zijn alleen het Verenigd Koninkrijk en de “Overige ontwikkelde” landen die in 2007 iets sneller groeien dan in 2006, maar vervolgens zwakt hun economie ook verder af.

De economie in de “opkomende en ontwikkelingslanden” bereikt in 2007 een hoogtepunt om vervolgens in 2008 wat af te zwakken. Voor bepaalde landen wordt dit zelfs negatief.

Het ziet er naar uit dat de wereldeconomie, gelet op de ontwikkelingen van het reële BBP, zich zal herstellen na de economische recessie die in 2007 begon. Alhoewel nog niet op het niveau van vóór de crisis zal in 2010 een positieve groei worden genoteerd, die zich in 2011 verder zal uitbreiden. De opkomende industrieën, geleid door China en India, zullen met een groei van 6 procent het grootste deel van de wereldgroei voor zich nemen. China's economie zal zelfs met 10 procent groeien.

De ontwikkelde landen daarentegen zullen met een groei van ruim 2 procent een kleiner deel van de wereldeconomie voor hun rekening nemen. De economie van vooral het Verenigd Koninkrijk, Canada, de Verenigde Staten en Japan zal het hardst groeien.

Household income and income distribution, Curacao from 2003 through 2008.

Martha Victoria

This article presents data on the income development and income distribution of households in Curacao, from the years 2003 through 2008.

Data on household income is obtained from the Labor Force Survey (LFS) 2003 through 2008, a sample survey which is conducted by the Central Bureau of Statistics every year.

Interpreting the analysis presented in the article, the reader should take the following into account:

- *Income data gathered from the LFS are expressed in gross terms. No allowance is made for direct taxes and social contributions to arrive at net disposable income, which is a better indicator for income distribution analysis.*
- *All sample-based statistics are subject to sampling error. A more reliable source of household income data would be the population census, but since the last census was conducted in 2001, more recent data from the LFS was chosen to assure actuality.*
- *From 2003 through 2008, incomes have been deflated with respect to the consumer price index (CPI) 2006, to compare developments between 2003 and 2008.*

The income of households includes the income of the head of household and all other individuals 15 years and older in the household.

For the purpose of analysis, the incomes are equivalised. The equivalent income is defined as the household income of the individual adjusted for differences in household size. The assumption underlying an equivalent income measure is that larger households need more income than one-person households to reach a given level of economic well-being.

This article begins with a section discussing the income development, followed by a section on differences in income distribution of household income.

Measuring the development and distribution of income

The median income simply identifies the income level of the household in the middle of the income distribution, while mean (average) income is calculated by dividing the total aggregate income of a group by the number of units in that group. From 2003 to 2004, mean household income rose with a robust 59 percent. At the same time, the median household income rose by 54 percent.

According to table 1, in 2005 and 2006 the average household income has been in decline, while in 2006 and 2007 there has been an increase of around 9 percent. Between 2007 and 2008 has been another decline from ANG 2,269 to ANG 1,911, a decline of around 16 percent. In addition, the mean household income headed by male and female households -between 2003 and 2008- has decline by around 10 and 14 percent respectively.

In 2004, the median household income has increased by around 54 percent. The years after, the median income has been fluctuating till its lowest point in 2008 from ANG 1,605 to ANG 1,312, which is around 18 percent decline. The median household incomes of male and female headed households have decreased by around 7 and 5 percent respectively between 2003 and 2008.

Table 1. Type of households by equivalent income, ANG						
	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Mean income						
All households	2208	3502	2190	2075	2269	1911
Male headed households	2556	4303	2615	2456	2641	2298
Female headed households	1667	2353	1595	1553	1791	1426
Median income						
All households	1520	2347	1391	1493	1605	1312
Male headed households	1823	3152	1737	1864	1961	1697
Female headed households	1010	1538	956	1020	1191	956

Differences in income distribution

Income distribution refers to how evenly the total amount of income in an economy is divided between all households.

The percentages of households in the different income groups have been fluctuating over the years. The group of households earning below ANG 1,000 has risen by 8 percentage points in 2008 compared to 2007. All other income categories (above ANG 1,000) have declined between 2007 and 2008.

The most prosperous years are 2004 and 2005, having the lowest percentages (23 and 24 percent respectively) of households in the income category ANG 1,000 and under, and higher percentages of households in the income category ANG 5,001 and up.

Table 2. Distribution of equivalent income, %

Income	2003	2004	2005	2006	2007	2008
<-----1000	35	23	24	35	31	39
1001- 2000	26	21	22	28	29	28
2001- 3000	14	16	15	15	16	15
3001- 4000	10	10	10	8	9	8
4001- 5000	6	7	7	6	6	4
5001----->	9	23	22	8	9	6
Total	100	100	100	100	100	100

Altogether the income distribution has changed between 2003 and 2008. With the exception of 2004 and 2005, there was a negative shift from higher income category to a lower income category, as seen in table 2.

Table 3. Distribution of equivalent income by sex, %

Income	2003		2004		2005	
	man	woman	man	woman	man	woman
<-----1000	25	50	14	35	14	38
1001- 2000	28	24	20	23	20	24
2001- 3000	17	11	15	17	16	13
3001- 4000	12	7	11	9	11	10
4001- 5000	6	4	9	6	7	6
5001----->	12	4	31	10	32	9
Total	100	100	100	100	100	100

Income	2006		2007		2008	
	man	woman	man	woman	man	woman
<-----1000	26	49	23	43	28	52
1001- 2000	28	27	28	29	30	26
2001- 3000	18	11	19	13	18	12
3001- 4000	10	5	11	6	10	5
4001- 5000	7	4	7	3	5	2
5001----->	11	4	12	6	9	3
Total	100	100	100	100	100	100

According to table 3, men and women were worse off in 2008 than in previous years. In the income category 5001 and up, 9 percent of men and 3 percent of women were in this category. If compared especially with 2004 and 2005 where respectively 31 and 32 percent of men and 10 and 9 percent of women earning 5001 or more. Men still dominate the higher income levels if compared to women in this category. In past years the percentages were higher.

According to the figures on

2008, 58 percent of male headed households and 78 percent of female headed households earn less than ANG 2,000, which is higher than the other years. This means that more than 50 percent of households are in the lower income category. Only 14 percent men and 5 percent women earn more than ANG 4,000.

In 2008 the largest group in the income category below ANG 1,000 is the age group 60+ (45%), and the second largest is the age group 15-39 (37%).

In 2003 and 2006, 34 and 33 percent of households (15-39 years) and 42 and 40 percent (60+) respectively, have been the second and third highest percentages of households earning less than ANG 1,000.

73 Percent of the age category 60+ earn below ANG 2,000 in 2005. The age group 15-39 is the second lowest earner with a total of 67 percent households earning below ANG 2,000 in 2008, and the highest earner, the age group 40-59, with 61 percent households earning below ANG 2,000.

Only 7 percent in the age group 60+ earn more than ANG 4,000 in 2008, while 15 percent of those between 40-59 years have incomes exceeding ANG 4,000. In the income category between 2001-4000 guilders, the percentages have been fluctuating over the years in all age groups. In 2008, the age group 15-39 has the highest percentage households in the income category 2001-4000 (25%). The other age groups 40-59 and 60+ have had respectively 24 and 20 percent households in this income category (see table 4).

Table 4. Distribution of equivalent income by age, %

	2003			2004			2005		
	15 - 39	40 - 59	60+	15 - 39	40 - 59	60+	15 - 39	40 - 59	60+
<-----1000	34	31	42	21	20	26	17	22	30
1001- 2000	29	25	27	22	17	25	25	18	24
2001- 3000	12	14	16	19	15	15	18	13	16
3001- 4000	10	11	7	10	12	9	15	10	9
4001- 5000	5	8	2	7	8	7	6	8	6
5001----->	10	11	6	21	28	18	19	29	15
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100
	2006			2007			2008		
	15 - 39	40 - 59	60+	15 - 39	40 - 59	60+	15 - 39	40 - 59	60+
<-----1000	33	32	40	25	26	39	37	33	45
1001- 2000	29	27	29	34	27	29	30	28	28
2001- 3000	13	16	13	17	18	15	16	16	13
3001- 4000	10	8	7	7	10	8	9	8	7
4001- 5000	6	7	5	7	6	4	2	6	3
5001----->	9	10	6	10	13	5	6	9	4
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100

According to table 5, most households with higher education are the ones earning ANG 5,001 and more, while most households with lower education earn less than ANG 1,000. In 2008, 68 percent of lower educated households have been earning lesser than ANG 1,000 and 93 percent lower than ANG 2,000. This is the highest percentage if compare to previous years. The second highest percentage was in 2006 (62 %). Only 1 percent of lower educated households earn more than ANG 4,000.

Middle educated households were the second highest in the income category lower than ANG 1,000 (37%) in 2008. 71 Percent earn less than ANG 2,000. These percentages are the highest if compared to past years. Also the percentages of middle educated households earning above ANG 4,000 have decreased from 11 percent in 2007 to 5 percent in 2008.

25 Percent of high educated households earned ANG 5,001 and up in 2008. In comparison to past years, 2008 was the year with lesser high educated households in the higher income category. The years with the highest percentages were 2004 (64 %) and 2005 (69 %).

Table 5. Distribution of equivalent income by education, %

Income	2003			2004			2005		
	low	middle	high	low	middle	high	low	middle	high
<-----1000	57	32	4	40	20	2	45	20	1
1001- 2000	30	29	10	30	22	3	29	23	2
2001- 3000	10	18	12	14	18	10	12	18	8
3001- 4000	2	11	18	6	13	8	7	12	10
4001- 5000	0	5	17	3	8	13	3	8	10
5001----->	1	5	39	7	19	64	4	19	69
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Income	2006			2007			2008		
	low	middle	high	low	middle	high	low	middle	high
<-----1000	62	32	4	54	28	2	68	37	4
1001- 2000	27	32	11	34	31	11	25	34	14
2001- 3000	8	18	17	9	20	15	5	16	25
3001- 4000	2	9	17	3	10	13	1	8	17
4001- 5000	1	5	18	0	6	16	0	2	15
5001----->	0	4	33	0	5	43	1	3	25
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Conclusion

The amount of households in the different income categories have been fluctuating over the years. In summary it is observed that 2008 is the worst year for households. Both mean and median incomes have decreased between 2007 and 2008. 2008 Has the lowest mean and median income if compared to previous years. The same counts for male and female headed households.

Household income distribution has changed during the years under consideration. In 2008, 39 percent of all households earned a monthly income of ANG 1,000 or less. This makes the income category of ANG 1,000 or less the category with the highest percentages over the period 2003-2008.

The income distribution differs between the sexes, ages, and education. More than half of all women earned ANG 1,000 or less in 2008. For men, more than a quarter have an income that falls into this income bracket.

Of the elderly, 45 percent has an income of ANG 1,000 or less. This share is much lower for the youngest age group (37%) and lowest for the middle-aged households (33%).

Households in the age group 40-59 earn more often ANG 5,000 and more (9%), than younger (6%) and older (4%) households.

Highly educated households earn more than lower and middle educated households. In 2008, 68 percent of lower and 37 percent of middle educated households earn less than ANG 1,000. Only 4 percent of highly educated households earn less than ANG 1,000.